ISPOD PLOČNIKA

BESPLATNO!

slobodarski povremenik, godina VIII, broj 13, travanj 2014.

Svaki zakon i ugovor su protiv slobode

Protiv svakog braka!

Drugi dio istraživanja o atentatorima u regiji: Luka Jukić

Pucnji atentatora

Kratka biografija književnika i anarhista B. Travena

B. Traven - antibiografija

O Ispod pločnika

Ispod pločnika je slobodarsko (ili anarhističko) glasilo, od svog 12 broja povremenik, jer nam je hvatanje i praćenje zadanog ritma prestalo polaziti za rukom. Svjesni smo nepredvidivosti vremena i njegovog neprestanog izmicanja, ali i bez definiranja u okvirima vremena ipak imamo željeni kontinuitet.
Osnovna ideja jest biti glasilo slobodarskog pokreta, te se može reći da na određeni način (iako ne u potpunosti) nastavljamo rad koji su započeli drugi objavljujući Comunitas, Nećemo i nedamo, Zaginflatch i cijeli niz drugih publikacija koje su obilježile godine rada slobodarskog pokreta kod nas. Unatoč tome što je propagandna bomba informacija odavno aktivirana, činjenica je da je njezin upravljač najčešće u rukama masovnih medija koji su oduvijek bili naklonjeni svim vlastima. Upravo stoga postoje događaji i ideje koje se zaobilaze, kojima je neka nevidljiva ruka odredila mjesto ispod svakodnevnih senzacija i dnevnih kronika gradskih ulica. Jedna od ideja Ispod pločnika jest stoga da između ostalog bude prostor za takve, najčešće zaobilažene ideje, vijesti, stavove, razgovore i aktualne situacije slobodarskog pokreta. Uz različite prijevode, autorske članke, predstavljanja novih knjiga i drugih izdanja Ispod pločnika također nastoji pružiti otvorenu diskusiju teorije i prakse, odnosno papirnatih stavova i svakodnevnih postupaka, a ne samo periodično izdanje ideja na papiru. Sve je ovo ionako tek mali doprinos onome što pokret radi, ono ostalo i bitno događa se u svakodnevnom životu, na ulici, na radnom mjestu, u školi, na fakultetu, u našim međusobnim odnosima…
Raznolikošću stavova i ideja koje donosimo ili ćemo donositi želimo naglasiti važnost i nužnost propitivanja tuđih, ali i vlastitih stavova; nužnost diskusije i konstruktivne kritičnosti kojom istovremeno rušimo mit o objektivnosti i konstanti naših stavova jer oni niti to jesu niti bi takvima trebali biti. Želimo naglasiti nužnost promjene proizašle iz osobnog promišljanja iznesenih stavova, a ne puko usvajanje predstavljenih ideja. Uz sve to treba reći da stavovi izneseni u tekstovima nisu nužno stavovi iza kojih stoji uredništvo, već tekstove objavljujemo zato jer ih nalazimo zanimljivima i dobrom podlogom za diskusiju i razvoj rasprave.
I na kraju… u želji da dopremo do šireg čitateljstva, odlučili smo Ispod pločnika ostavljati i na frekventnijim kulturnim mjestima i knjižarama čiji popis možete naći na zadnjoj stranici…
Financiramo se donacijama, pa kada naletite na kutiju na kojoj piše "donacije", ubacite nešto, to će nam puno pomoći.
Trenutno nemamo fizičku adresu, a kontaktirati nas možete putem elektroničke pošte. Ukoliko želite pomoći na bilo koji način, poslati vijest/prilog, ili primati Ispod pločnika na svoju adresu, pišite nam putem naše web stranice.

Uvodni tekst u trinaesti broj Ispod pločnika

Protiv nacionalizma!

Pobune stalno uznemiruju "redovno poslovanje", a odgovor šefova i njihovih slugu je uvijek isti: nacionalizam. Baš kad se učini da to zamišljeno vjerovanje u narod i državu gubi svoj mitološki "sjaj", opet nas iznenadi masa upregnuta u zadovoljavanje ciljeva moćnika, a pod zastavom nacionalizma (bilo koje "nacije").

Pobunu u Bosni i Hercegovini su lokalni moćnici i njihovi zaštitnici iz susjedstva pokušali još jednom na brzinu ugušiti "obranom nacionalnih interesa", baš kao što to čine već više od dvadeset godina, od kad su pokrenuli međusobno klanje i masakriranje na čijim posljedicama i danas dobro zarađuju. Posebno je zanimljivo vidjeti kako su jedinstveni u svom djelovanju kad se svi nađu ugroženi jer su im ljudi prestali vjerovati, a mitovi su se istopili. Naravno, oni "gore" su uvijek dobro zajednički funkcionirali, čak i kad su ratovi bili na vrhuncu, a njihova retorika u javnosti najoštrija.
Pa ipak, unatoč snažnom otporu nacionalizmu, očito je da strah još uvijek nije nestao, a povjerenje koje je narušeno tokom dvadeset godina širenja mržnje i straha, još uvijek treba u pravom smislu te riječi uspostaviti. Ne "odozgo", pod pritiskom, već između samih ljudi, stalnim zajedničkim djelovanjem i organiziranjem života bez države i kapitalizma. Prvi koraci su napravljeni, ono što će uslijediti još uvijek je nepoznanica, ali strah koji moćnici u BiH pokazuju svojim nasiljem prema pobunjenicima govori samo jedno: nešto se događa i oni osjećaju da gube kontrolu. Ako to dovede do trenutka kad nitko neće imati kontrolu, budućnost bi mogla biti bolja i bez "poznatih puteva" koji su se uvijek pokazali kao stranputice.
S druge strane, Ukrajina, gdje je nacionalizam višestruko iskorišten, jedna i druga banda moćnika pokušala je upregnuti široke mase u svoje interese. I kad je bijeda natjerala društvo na otvoren sukob, pojavila se i marginalna, ali agresivna, skupina ekstremnih nacionalista koji su u tome vidjeli svoju šansu pa su pobunu sirotinje pokušali iskoristiti za stjecanje moći. Situacija podijeljenosti je time dodatno pojačana, a biznis se može i dalje neometano odvijati. Nacionalizam, kao odavno isprobani alat kapitalizma je još jednom pokazao svu svoju učinkovitost. Pa ipak, pobunu u Ukrajini ne treba gledati isključivo kroz tu prizmu, jer ona je višeslojna i možemo se samo nadati, ovako iz daljine, da neće svi nasjesti na priču o naciji, nacionalizmu i obrani interesa države.
I zato, nacionalizam, državu (koja je korijen nacionalizma), zakone i bilo koju vlast, nužno treba odbaciti, inače ćemo se zauvijek valjati u kaljuži bijede, mržnje, straha i po nama će gaziti svi moćnici svijeta (lokalni i globalni) cerekajući se našoj gluposti i pokornosti.

Distribucija i financiranje

Ispod pločnika želimo distribuirati na što različitijim mjestima. Ne postoji ciljana publika. Popis mjesta gdje ga je moguće pronaći nalazi se na zadnjoj stranici, a ukoliko želite pomoći u distribuciji, slobodno se javite putem e-maila i poslati ćemo vam željeni broj primjeraka.
Sav rad na Ispod pločnika je volonterski, a financira se isključivo donacijama i benefit događanjima. Zato će svaka donacija biti od velike pomoći. Troškovi koje imamo su tisak, poštarina i još poneki sitni trošak. Unatoč niskim troškovima, oni ipak postoje i moramo ih iz broja u broj pokriti, o čemu ovisi i naklada, a koju želimo povećati kako bi proširili distribuciju.

Novi i sve stare brojeve Ispod pločnika možete čitati na internetu:

http://www.ispodplocnika.net

Nema dobre vlasti

Meša Selimović: O vlasti

Postoje tri velike strasti, alkohol, kocka i vlast. Od prve dvije se nekako može izliječiti, od treće nikako. Vlast je i najteži porok. Zbog nje se ubija, zbog nje se gine, zbog nje se gubi ljudski lik. Neodoljiva je kao čarobni kamen, jer pribavlja moć. Ona je duh iz Aladinove lampe, koji služi svakoj budali koja ga drži. Odvojeni, ne predstavljaju ništa; zajedno, kob su ovog svijeta. Poštene i mudre vlasti nema, jer je želja za moći bezgranična.

Čovjeka na vlasti podstiču kukavice, bodre laskavci, podržavaju lupeži, i njegova predstava o sebi uvijek je ljepša nego istina. Sve ljude smatra glupim, jer kriju pred njim svoje pravo mišljenje, a sebi prisvaja pravo da sve zna, i ljudi to prihvataju. Niko na vlasti nije pametan, jer i pametni ubrzo izgube razbor, i niko trpeljiv, jer mrze promjenu. Odmah stvaraju vječne zakone, vječna načela, vječno ustrojstvo, i vežući vlast uz boga, učvršćuju svoju moć. I niko ih ne bi oborio, da ne postaju smetnja i prijetnja drugim moćnicima. Ruše ih uvijek na isti način, objašnjavajući to nasiljem prema narodu, a svi su nasilnici, i izdajom prema vladaru, a nikome to ni na um ne pada. I nikoga to nije urazumilo, svi srljaju na vlast, kao noćni leptiri na plamen svijeće.

Jesu li sve bosanske valije zatvorene, protjerane ili pobijene? I čitava njihova svita. A uvijek dolaze novi, i dovode svoju svitu, i ponavljaju gluposti svojih prethodnika, jer drukčije ne mogu. I tako, ukrug, neprestano. Bez hljeba narod može ostati, bez vlasti neće. Oni su bolest na narodnom tijelu, kao guke. Kad jedna guka otpadne, izraste druga, možda grđa. Ne možete bez nas, kažu nam, razbojnici bi se namnožili, neprijatelj bi nas napao, nered bi u zemlji nastao. A ko drži ovu zemlju, ko je hrani, ko brani? Narod. A oni nas globe, kažnjavaju, zatvaraju, ubijaju. I još natjeraju naše sinove da to čine. Oni bez vas ne mogu, vi bez njih morate. Njih je malo, nas je mnogo. Samo da prstom maknemo, koliko nas ima, te žgadije ne bi bilo. I učinit ćemo to, braćo moja satrvena, čim odrastu pravi ljudi koji neće dopustiti da im vampiri sjede za vratom.

(iz romana *Tvrđava*)

Država i vojska - garancija opstanka kapitalističkog sistema

Prigovarač savjesti osuđen na zatvorsku kaznu

U petak, 14. ožujka 2014. godine, na vojnom sudu u Ateni održano je suđenje potpunom prigovaraču savjesti Mihalisu Tolisu. Osuđen je na 8 mjeseci zatvora, odnosno godinu dana uvjetno. Kazna je još jedan pokušaj države da zastraši sve buduće totalne prigovarače savjesti.

Mihalis je član kolektiva "Bosonogi bataljon" (Ksipolito Tagma), i nepokoran (odbija služiti vojni rok, op. prev.) je od 4. svibnja 2011. godine, kada je zajedno s još dvoje anarhista iz Janine i Soluna javno objavio svoje potpuno odbijanje služenja vojske. Razloge je pojasnio u javno objavljenom tekstu, koji su potpisala i druga dvojica, a sam tekst je predan uredu za regrutaciju u Janini.

Nakon toga je uhapšen 3. lipnja 2013. godine i određena mu je kazna od 6.000 eura. U pritvoru je proveo dva dana, nakon čega je pušten do suđenja.

Tijekom suđenja je imao priliku iznijeti svoju opsežnu obranu, zapravo, svoj politički stav, gdje je pred sudom stajao kao neprijatelj države i vojske, te je odlučno odbio sudjelovati u ubojstvima koje ove dvije institucije organiziraju. Nakon sat i pol izlaganja, sud mu je odredio kaznu od 8 mjeseci zatvora, odnosno jednu godinu uvjetno.

Tijekom suđenja su pročitane razne izjave podrške, kako iz Grčke, tako i iz drugih zemalja, između ostalih i jedna upućena od strane anarhista i anarhistkinja iz Beograda, Mostara i Zagreba, koju objavljujemo ispod ove vijesti.

Ovaj slučaj nije izoliran, već je dio šire državne kampanje da zastraši i zaustavi buduće bjegunce u odbijanju služenja vojnog roka. Zatvorske kazne i stotine otetih od strane države stalna su praksa u Grčkoj.

Solidarnost ne poznaje granice

Beograd/Zagreb/Mostar: Izjava solidarnosti sa Mihalisom Tolisom

Ni sata u vojsci – nikada nećemo postati meso za vaše granate

Kao što su događaji iz devedesetih godina na prostoru bivše Jugoslavije pokazali, ratovi su odlična metoda za širenje neometane vladavine kapitala. Bilo da je izgovor nacionalistička (u slučaju lokalnih vladajućih klasa), ili ideologija ljudskih prava (u slučaju NATO intervencije), vojno-industrijski kompleks je bio najefikasniji činilac u pripremanju terena za neoliberalni napad na radništvo.

Antimilitaristi su uvek bili ti koji su bili sposobni da uvide pravu svrhu patriotske retorike i da se i u trenucima najveće nacionalističke histerije odupru i odbrane ideju slobode i autonomije. Danas kada se nacionalistička histerija primirila, mnogima je postalo jasno da su upravo „izdajnici" i dezerteri bili ti koji su pokazali najveći stepen hrabrosti i odgovornosti onda kada je to bilo najpotrebnije, a kada su mnogi sledili infantilizujući trend prebacivanja lične odgovornosti na državu.

Ratove na prostoru Jugoslavije, kako se to često kaže među lokalnim stanovništvom, „niko nije očekivao". Ipak, vladajuća klasa, ne samo da ih je očekivala, već ih je i pripremala. U izbijanju ratova nije bilo ničeg spontanog, ljudi su u njih morali biti ugurani, nasiljem i propagandom. Iskustvo je, dakle, pokazalo da krvavi ratovi mogu izbiti i kada ih lokalno stanovništvo ne očekuje i ne veruje u njihovo izbijanje do poslednjeg trenutka. Sličan mehanizam možemo uočiti u događajima koji se trenutno odvijaju u Ukrajini.

Upravo zato je antimilitaristička borba važna i u trenucima kada većina još uvek ne veruje u mogućnost rata i dok je „vladavina prava" još uvek stabilna. Upravo ta vladavina, država, patriotska ideologija i vojno-industrijski kompleks reprodukuju sve uslove za izbijanje „neočekivanih" ratova, koji za cilj uvek imaju nove napade na eksploatisane klase i gušenje socijalnih borbi.

Zbog toga je borba Michalisa Tolisa i drugova iz Bosonogog bataljona od suštinske važnosti.

Solidarni pozdravi!

Anarhisti i anarhistkinje iz Beograda, Zagreba i Mostara

Svaki zakon i ugovor su protiv slobode

Protiv svakog braka!

Možda nema razloga vratiti se staroj i posve prežvakanoj temi braka, no konzervativna (kontra)revolucija koja nema svoju opoziciju je brak vratila kao temu na velika vrata. Posebno je zanimljivo da se konzervativna (kontra)revolucija uvukla u društvo dublje nego bi to mnogi željeli vidjeti - po prvi put su kler, desnica, ljevica i svi ostali unutar tog spektra upregnuti u istu borbu: instituciju braka žele svima učiniti poželjnom i maksimalno je proširiti.

Tako se dogodilo da iz različitih ideoloških pozicija, no suštinski istih vrijednosti, brak ima svoje zagovaratelje i postaje važna društvena tema. Ali ovdje se nećemo baviti aktualnom politikom, ovom ili onom političkom opcijom u tom spektaklu zvanom "kampanja", niti ćemo ulaziti u pitanje "krše li se prava". Svaki zakon krši slobodu. Pitanje "prava" je tu samo kako bi se sloboda pojedinca/ke stavila u čvrst kavez u kojem će biti "na sigurnom". Da ne bi slučajno tražili previše ili bili slobodniji nego to propisuje zakon.
Brak je upravo takva vrsta institucije. Ispunjava funkciju društvene kontrole, regulira imovinske odnose, definira vlasništvo (ah da, to se zove i "skrbništvo") nad djecom i legitimira nas pred drugima kao dostojne pronositelje vrijednosti sistema, nakon što pristanemo sklopiti ugovor o osnivanju temeljne jedinice koju propisuje sam sistem. Anarhisti su oduvijek tvrdili da je brak samo ekonomski ugovor, sporazum između dvije osobe o imovinsko-pravnim odnosima. Međutim, simbolička vrijednost koju mu društvo daje, brak čini još represivnijim od tog hladno-birokratskog odnosa. Tu je riječ o simboličkom pa čak i stvarnom, ostvarivanju prava vlasništva nad drugom osobom. To vlasništvo danas možda nije stvarno u punom smislu te riječi, kao što je to bio slučaj u prošlosti, kada su mladu zapravo kupovali, a danas se na vjenčanjima tek igraju "igrokazi" kupovine mlade, no svakako je riječ o institucionalizaciji odnosa između dvije osobe, odnosa koji bi u svakom pogledu trebao biti slobodan, a ne na bilo koji način formaliziran. I dok s ekonomske strane taj odnos postaje vlasnički kroz međusobnu ekonomsku ovisnost, s druge strane ljubav postaje sputana nametnutom obavezom, "težinom" koju brak daje nekom odnosu. Možemo li ljubav učiniti formalnom, dati joj težinu i garanciju potpisivanjem ugovora? Imaju li brak i ljubav ikakve veze? Odgovor na oba pitanja je jednostavan - ne, nemaju nikakve veze. Uostalom, kakve odnose želimo imati s drugima? Formalne, institucionalizirane, propisane zakonom ili pak slobodne, otvorene, odgovorne i iznad svega prilagođene individualnim potrebama i željama, a ne ukalupljene u neku poopćenu viziju toga kako bi naši odnosi trebali izgledati? Ovo bi lako mogli proširiti na sve odnose, a ne samo brak, no čini se da ponekad lako razdvajamo "javno" i "privatno" pa i među onima koji zagovaraju drugačije ekonomske i društvene odnose ipak ideja osobnih odnosa ne odlazi dalje od konzervativnog shvaćanja kako bi ti odnosi trebali izgledati. Brak je tu svakako visoko na ljestvici, kao "temeljna" institucija. Atomizacija odnosa, licemjerna "vjernost" (koje zapravo nema, ali se tako prikazuje i inzistira na njoj, no to je tema za sebe), definiranje međusobnih odnosa potpisom ugovora, prenošenje odluka o budućnosti odnosa na "nadležan sud"... Kad malo bolje pogledamo, riječ je o poslovnom odnosu koji je odraz svega onoga što ne valja u današnjem društvu.
Pa ipak, brak i dalje ostaje "legitimna" (da ne kažemo poželjna ili čak obavezna) opcija. Dapače, sad kad se razgovara o zakonskoj regulativi odnosa unutar istospolnih zajednica (zapravo parova), brak iznenada postaje poželjan!? Čak i kad bi zanemarili samu komponentu simboličke vrijednosti braka (što ne možemo napraviti, ali pokušajmo bez obzira), ostaje činjenica da se od vlasti

traži proširivanje područja u kojem će zadirati u međuljudske odnose i gdje će zakon (zamisli samo!) biti ono što definira na koji način ćemo se odnositi jedni prema drugima. Cijela stvar je, naravno, predstavljena kao “progresivna”, iako bi jedino progresivno bilo ukinuti samu instituciju braka, baš kao i sve ostale zakone koji su nam nametnuti.
Naravno, odgovor na ovako nešto je najčešće “lako je to reći ako je osoba heteroseksualna pa ima mogućnost sklapanja braka”. Stvarno? To je prednost? Imati mogućnost učiniti nešto za čim nema potrebe? Nešto što je represivno i konzervativno? Nešto što će te dovesti u još podređeniju situaciju nego što je ona u kojoj već živimo samom činjenicom da su povukli crte po komadu papira i odlučili da se taj komad zemlje zove “država”? Korak “naprijed” koji je zapravo dva koraka nazad. Možda i više.
Jednom kad daš legitimnost nekom propisu, zapravo osnažuješ poziciju vlasti, raznih moćnika i drugih gadova, samoproglašenih vladara svijeta (države, grada, posve svejedno, riječ je o jednoj, gotovo posve ujednačenoj, strukturi). Zapravo, upravo su oni izabrali demokraciju kao najbolji sistem za uspostavu apsolutne kontrole. Daju okvir unutar kojeg je moguće samo potvrditi njihovu moć i zakone koji ne mogu dovesti u pitanje sam sustav. Zato nisu zabrinuti, jer što god se na kraju odluči, sve ostaje isto, temelji sustava su ojačani, ali nepromjenjeni.
Zato je nužno napustiti instituciju braka, baš kao svaki drugi odnos baziran na zakonima, ugovorima i ostalim papirima koje nam guraju pod nos kad pokušavaju dokazati da su u pravu: sve je po zakonu! Osim osnaživanja pozicije onih “gore”, dodatno osnažujemo njihovu poziciju u “svojoj glavi”. Na kraju, ta pozicija, baš kao i ideja braka, realno postoje samo u našim glavama. Dokle god ima dovoljno onih koji vjeruju da je to tako, tako će i biti.
Znači li ovo dovođenje u pitanje toga kakve će odnose netko imati? Ili možda “ograničavanje prava”? Ne, ali kao što nam država i zakoni nisu prihvatljivi, tako nam nije prihvatljiv ni brak. Bez obzira tko ga želi zasnovati. Tvrdnje poput one “prvo neka svi imaju sva prava pa ćemo ih onda dovesti u pitanje” je apsurdna jer uvođenje još jednog “kotačića” u sistem osnažuje nejednakosti i neslobode na kojima sistem počiva. Borba protiv mržnje i straha se ne vodi uvođenjem više zakona. Zakone je moguće donijeti i poništiti, jednostavnim dizanjem dovoljno ruku u parlamentu, dok bi samo promjena vrijednosti značila stvarnu promjenu koju nije moguće ostvariti ili ukinuti dekretom.

Protiv svake ideologije

Nomadi uma

Vrijeme je da ukinemo fetiš dosljednosti, to glupo insistiranje zbog kojeg sve što je rečeno i učinjeno u prošlosti mora biti uzor svemu što će biti rečeno i učinjeno u budućnosti. Vjera u vlastite ideje ne predstavlja nikakvu vrlinu, kao što nam to žele nametnuti nemaštoviti pojedinci. To je, u stvari, jedna velika mana. Nije to nikakvo značajno obilježje karaktera neke osobe, ono otkriva samo njenu dosadnu glupost.

Nemamo što cijeniti u osobi koja posjeduje vlastite ideje i koja ih nikada ne mijenja. Zato što su ideje kao (mentalna) odijela, ako ih dugo nosimo pretvaraju se u odoru, usmrde se. Osim što su banalne i predvidljive, nedostaje im privlačnost noviteta, zaudaraju na ideologiju, na ograničenost, nedostaje im elastičnost, ne znaju se konfrontirati s drugima. Eto, nadasve ovo posljednje: takva se osoba plaši konfrontacije, zato što ne posjeduje snažne argumente. Nije sposobna pokrenuti vlastite misli, zauzdane su, nepokretne.
Kao što vidimo, držati se uvijek istog mišljenja sinonim je za glupost. Zato što pod inteligencijom podrazumijevamo snalaženje u okolini, koja se neprekidno mijenja, podrazumijevamo zamjećivanje njezinih specifičnosti i prilagođavanje istoj kako bi postali dio nje i izmijenili je. Inteligentna osoba stalno mijenja ideje i navade, jer proučava i procjenjuje okolni svijet, ne nosi u džepu vječitu istinu. Spremna je, ako okolnosti zahtijevaju, promijeniti svoj put. Nije to kip koji postavljen na jedno mjesto tamo i ostaje, postojan i nepomičan, zauvijek! Ukratko, istinu ne smijemo zacementirati u čvrsta uvjerenja, ona je povijesna: posjeduje vlastitu povijest, koja ima svoj početak i kraj.
I dosta već jednom sa zamjerkama takozvanim »kameleonima«! Kao da je vjernost jednoj ideji neka vrijednost koju treba ljubomorno čuvati i pokorno poštivati. Zaista su rijetke osobe koje mijenjaju mišljenje zbog vlastite koristi, zbog novčanih interesa, društvenog isticanja ili pak radi osvajanja malo moći. Velika većina to čini upravo iz inteligencije. I zato joj budale zavide i vrijeđaju je. Onome tko misli da su ideje kao zvijezde na nebu, čija ih svijetlost vodi na vlastitom putu, treba primjereno odgovoriti. Trebate nekoliko primjera?
Ako vas netko optužuje da ste oportunist, odgovorite: za razliku od tebe ja se stalno dovodim u pitanje.
Ako vas netko optužuje da ste kameleon, odgovorite: ja sam nomad uma, ja nemam granica.
Ako vas netko optužuje da ste kao vjetrokaz, odgovorite: plašiš se promjene?
Ako vas netko optužuje da mijenjate ideje ovisno o dobiti, odgovorite: ja ne posjedujem ideologije na koje ću se zaklinjati.
Na taj je način jednostavnije ušutkati tu groznu predrasudu i ucjenu dosljednosti. Potrebno je, zatim, otkloniti svaki oblik poštovanja prema tim nakazama koje su uvijek ostale vjerne svojem životnom izboru, kao pas svome gospodaru. Živimo u teškim vremenima i zato nam jedna stvar treba biti veoma jasna: bolje biti lagan kao pluto i znati plivati u svim vodama, nego se utopiti s principima u koje se vjeruje svezanima oko vrata!

Ja, pri izbijanju pobuna,
držao sam, kao sidro sa
svakom neverom,
od deset do dvanaest
oznaka pod reverom.
Giuseppe Giusti

Izvor: *Un brindisi a Girella*, »Machete«, br. 5, 11/2009, s talijanskog prevela: Erika Preden, preuzeto sa http://anarhisticka-biblioteka.net

Drugi dio kratkog istraživanja o atentatorima u regiji

Pucnji atentatora (2): Luka Jukić

U srži čina atentata na predstavnika vlasti leži duboko nezadovoljstvo i gnjev potlačenih masa. Uzimajući u svoje ruke, manje ili više svjesno, čin izvršenja pravde u vidu smaknuća, atentator postaje vidljiva iskra nagomilane mržnje. Oni često opravdavaju svoj čin riječima altruista, čineći moralan zločin u ime potlačene većine. Postajući tako svojevrstan humanist-zločinac, suočavajući se sa svojim činom ostaje suočen s pitanjem koje je mučilo svu avangardu radikalnih političkih pokreta – koliko su opravdana djela pojedinca koja ne slijede mase?

Mnogi su od njih u sudskim procesima od strane obrane ili medija prikazani kao luđaci, živčano rastrojeni pojedinci, histerične i emocijama slomljene žene, bolesnici i očajnici. Prava istina o stvarnim motivima i namjerama tih ljudi najčešće ostaje zakopana, a njihov glas ušutkan pod slojevima povijesti pobjednika/vladara. U drugom dijelu teksta o atentatorima/cama iz regije riječ je o pokušaju atentata **Luke Jukića** u Zagrebu početkom 20. st.[1]

Povijesni kontekst i radikalna nacionalna omladina

Hrvatska je u to vrijeme u sklopu Austro - Ugarske Monarhije, a nakon Hrvatsko - ugarske nagodbe Mađari pokušavaju progurati svoje interese. U tom svjetlu početkom 1912. g. na vlast dolazi **Slavko Cuvaj**, komesar i namjesnik, koji je, prevalivši 60. godinu života, imenovan banom od strane Khuena Heddervaryja. Rođen je u okolici Bjelovara, odgojen vojnički, razumljivo, s obzirom da je iz obitelji krajišnika. U političkom životu bio je poznat iz doba Khuen-Hedervaryja, a kao podban u posljednjem odsjeku režima Pavla Raucha stekao je i barunat. Njegova vladavina bila je kruta, zadatak da provodi odluke ugarske vlade, stoga ne čudi da ga je Krleža okarakterizirao kao „krvoloka i tiranina svog vlastitog naroda“ koji je kao odlikovanje za dosljedno provođenje antislavenske politike te za promicanje interesa tuđinske vlasti dobio barunsku titulu. Jedna od prvih stvari koje je napravio kada je došao na vlast (naravno, na temelju ugarske vlade i kraljeva odobrenja), bila je da je raspustio sabor izabran u prosincu 1911. na način da su sabornici saznali za to iz službenih novina. Isti dan uhapšen je Stjepan Radić, a stranke su pozvane da revidiraju programe ili će biti ukinute. Novine su stavljene pod pritisak, izlagane cenzuri i zapljenama. Svime time postalo je jasno da se nastavlja tradicija apsolutističkog režima u Hrvatskoj, a na to su prvo reagirali mladi, točnije, đaci i studenti. Došlo je do nemira poznatih pod nazivom “Đački štrajk”, a prve demonstracije odigrale su se u veljači u Sarajevu, a zatim su u ožujku zagrebački studenti zauzeli Sveučilište, računajući na nepovredivost sveučilišnog teritorija nakon što je redarstvo zabranilo najavljeni protestni skup. Na riječi prvoga govornika redarstvo je s isukanim sabljama provalilo u sveučilišni vrt, ranjeno je 15 studenata, a raštrkana je omladina cijelu večer demonstrirala po gradu. Okršaji su trajali cijelu noć, a sutradan je proglašen štrajk. Studenti su provalili u sveučilišnu zgradu, zabarikadirali se i izvjesili crnu zastavu poručivši da će na silu reagirati silom. Takav čvrst stav iznenadio je vlast. U zgradi se našlo preko 300 studenata, a opsada je trajala 36 sati. Takva situacija je za vlast bila potpuna novost. Situacija je razriješena tako da su profesori zamoljeni da posreduju kod studenata, te im je dana zadovoljština – povukla se policija sa sveučilišnog teritorija. Studenti su se razišli i nije bilo konkretnih posljedica, iako su se demonstracije protiv Cuvajeva sistema ponavljale gotovo svaku večer.

Zašto baš mladi? U tadašnjoj situaciji došlo je do svojevrsnoga generacijskog jaza između mladih i raznoraznih stranaka podijeljenih u frakcije, a koje su bile samo mrtvo slovo na papiru. Za mlade su politički stranački ljudi bili zastarjeli beskičmenjaci i šeprtlje. Frustracije zbog pasivnosti stranaka i trenutnog stanja u zemlji izrazili su studenti i đaci u to vrijeme zaneseni Supilom i prvom ruskom revolucijom. „Đački štrajk“ je bio prvi takav slučaj masovnog pokretanja omladine, a istaknuti pojedinci tog pokreta pripadali su tzv. “radikalnoj nacionalnoj omladini”. (Među njima poznatiji su Vladimir Čerina i Oscar Tartaglia[2], koji su se okupili oko

1 Većina teksta temelji se na knjizi Josipa Horvata: Pobuna omladine 1911. – 1914., u izdanju biblioteke Gordogan, 2006., te znanstveno-istraživačkog rada o Augustu Cesarcu.

2 Za vrijeme posjeta Beogradu (u vrijeme kada su se završavali pregovori o sklapanju Balkanskog saveza i pripreme za rat protiv Turaka, o čemu nije znala ni njemačka ni austro-ugarska diplomacija) postao je jedini Hrvat koji je bio član organizacije „Ujedinjenje ili smrt“ te je preko njega nabavljeno oružje za atentat.

književno-političkog lista "Val", pa su i prozvani *valašima*.)

Značenje riječi „nacionalna“ u toj sintagmi dosta se promijenilo od početka 20. st. U kontekstu tadašnjeg vremena, to je značilo da su podjednako i Hrvati i Jugoslaveni u kontekstu Monarhije i vazalnom položaju Hrvatske unutar nje, da su nastrojeni antiaustrougarski, te da svoju šansu za samostalnošću vide u oslobađanju svih južnih Slavena, pa tako i Hrvata unutar njih. Tako Vladimir Čerina objavljuje 1912. u *Riječkom novom listu* tekst u kojem opisuje političku orijentaciju te time ujedno definira i usmjerenje „valaša“: *„Nacionalisti smo bili utoliko, ukoliko su naše ideje imale da budu aplicirane na našu zemlju, inače smo obojica simpatizirali sa socijalizmom, samo nikako nijesmo trpili postepeno poburžoazivanje socijalne demokracije. Bili smo 'valaši'.“*

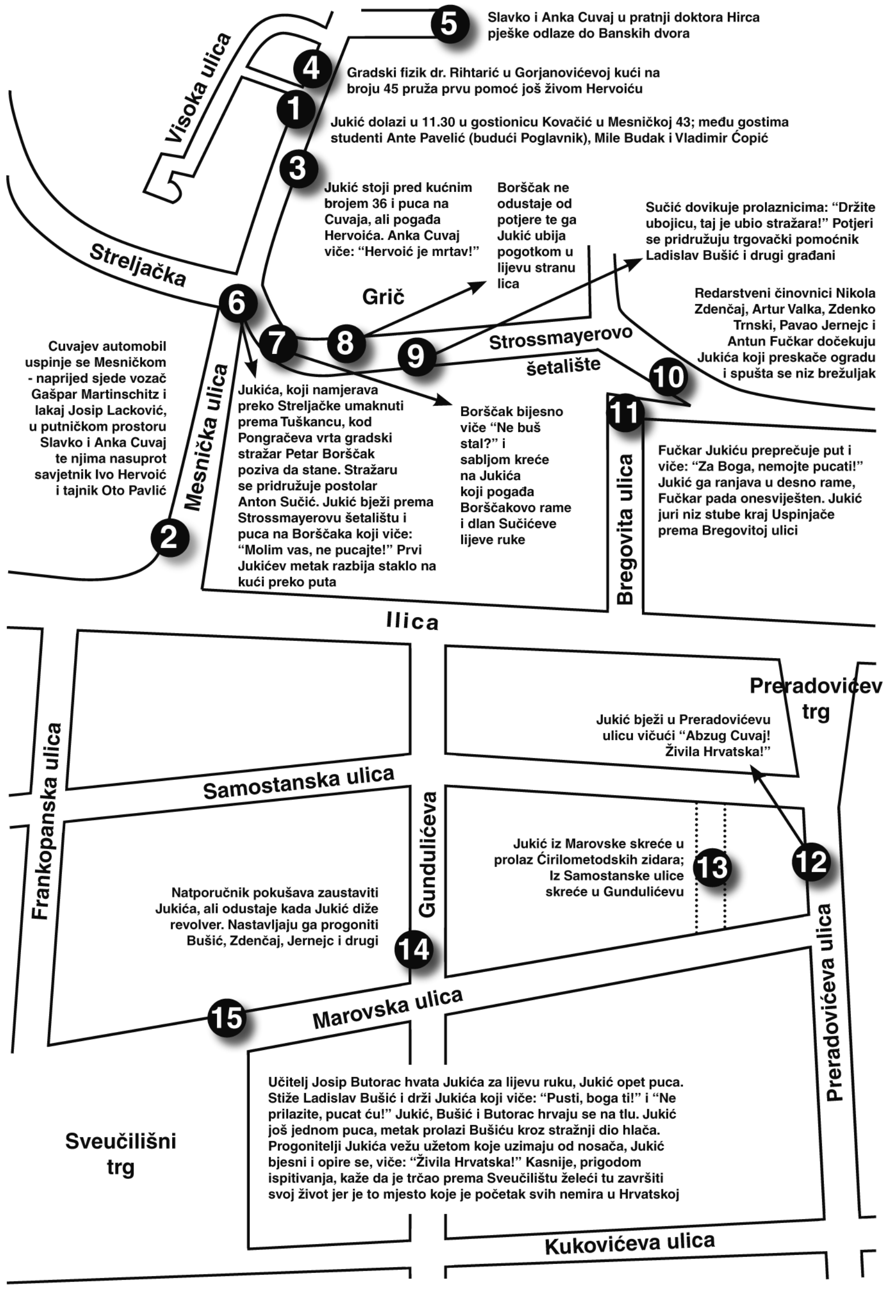
U takvoj situaciji okrenuli su se Srbiji, koja je u to vrijeme imala značajan status u borbi protiv Turaka, što je nešto kasnije opravdala prvim Balkanskim ratom, te su Turci zauvijek protjerani s Balkana. U to vrijeme bio je to dugo iščekivan preokret, naizgled rješenje situacije na Balkanu, što je izazvalo veliko oduševljenje. Srbija je kao jedina politički i vojno samostalna sila u regiji bila zemlja-uzor, dok je Hrvatska u usporedbi s njom izgledala poput djeteta ovisnog o austrougarskoj maćehi. Njihovi stavovi bili su anacionalni, zapravo, nadnacionalni, ali u drugačijem kontekstu nego danas, jer je anacionalan značilo biti - Jugoslaven. Također, živeći u carističkom sustavu, a težeći jednom drugom obliku uređenja društva, mogli bismo njihove težnje nazvati revolucionarnim.

U ideologiji radikalne jezgre omladinskog otpora ispreplitali su se utjecaji anarho-komunizma, socijalizma i „valaškog“ nacionalizma. Tadašnji komentatori studentskih nemira zaključili su da su uzroci pokreta duboki i da se mogu ukloniti samo korjenitom promjenom prilika u Hrvatskoj, čime se stvaraju političko – psihološki preduvjeti za terorizam u vidu atentata, kao posljedica kompleksnih političkih uzroka.

Atentat

U takvoj situaciji, godine 1912. u Zagreb dolazi Luka Jukić, prvak đačkih demonstracija u Sarajevu, rođen u Donjem Svilaju. Pojavljuje se kao glas čitave jedne generacije u okolnostima izrazitog nezadovoljstva naroda. Pomisao na atentat nikla je u glavi Jukića još u veljači 1912., u dane đačkih demonstracija u Sarajevu, kada se povjerio Oscaru Tartagliji da je čvrsto odlučio da *„ubije komesara Cuvaja i riješi hrvatski narod tiranina i krvnika“* (slične riječi izgovaraju i mnogi prije njega, poput Brescija i Czolgosza.).

Jukićev atentat 8. lipnja 1912.

Prema tekstu - Milan Durman: "Jukićev atentat na Cuvaja", Književnik, 10/1937, br. 5, svibanj 1937.

Došavši u travnju u Zagreb, povezuje se prisnije s Tartaglijom i ostalima. Boraveći u Zagrebu, stekao je glas pjesnika, recitirajući svoje pjesme u gostionicama u kojima su se okupljali studenti. Najznačajnija od njih, „Zlotvor“, sačuvana je i danas i, iako s dozom naivnosti i između redaka, prikazuje nezadovoljstvo zlotvorom, tj. Cuvajem. Režimski špijuni bili su na svakom koraku, te se i za manje uvrede na račun bana i vlasti moglo završiti u zatvoru.

Samom pokušaju atentata 8. lipnja prethodile su svojevrsne pripreme. Pištolj iz kojeg je Luka pucao na bana Cuvaja nabavljen je povjerljivim kanalima iz Beograda. Tom prilikom nabavljene su i ručne bombe, ali se od toga odustalo, jer se zaključilo da je bomba nespretna i da nosi sa sobom mnoge kolateralne žrtve, a i nitko nije bio posebno upućen u rukovanje istom.[3]

Bitno je spomenuti još jedan uzbudljiv događaj, naime, dan ranije, 7. lipnja 1912., došlo je u Pešti do pokušaja atentata narodnog zastupnika Julija Kovácsa na predsjednika parlamenta grofa Stjepana Tiszu, koji je promašio cilj nakon čak 3 pucnja, a zatim je presudio sebi. O hladnokrvnoj reakciji Tisze, koji je naredio da iznesu truplo, a zatim nastavio sjednicu, raspisale su se sve novine.

Naravno, atentati na predstavnike vlasti nisu bili neuobičajeni u svijetu, bilo da su dolazili od strane predstavnika radikalnih revolucionarnih pokreta ili od „poludjelih“ pojedinaca.

Sam dan atentata pažljivo je izabran.

---

3 Prvo je odlučeno da Jukić baci bombu koja je po dopremanju sakrivena u grmlju na pustom brežuljku Šalate. To je bila jednostavna pješadijska bomba koja je tada bila novost i u vojskama zapadnih država.

Naime, toga dana ban Slavko Cuvaj imao je posjetiti svečano obilježavanje 25. godišnjice djelatnosti Zemaljskog školskog nadzornika Antuna Cuvaja, banova brata, a tom se prilikom u Zagrebu okupilo oko 800 učitelja i učiteljica iz cijele zemlje. Svečanost se održavala u velikoj dvorani Učiteljske škole u Medulićevoj ulici.
Na svečanost se ban uputio službenim „zemaljskim“ (državnim) automobilom.[4]
Lokacija na kojoj je Luka od jutra čekao na povratak bana u njegovu automobilu također je pomno odabrana. Naime, Luka je čekao u Mesničkoj ulici, računajući na to da će auto na povratku usporiti na strmini prije zavoja pri vrhu ulice. Buka automobila oko 1 sat najavila je približavanje vozila, a Luka je spremno došao na poziciju. Odatle je u vozilo u prolazu ispalio 3 metka – ne pogodivši bana! Ali pogodio je Ivu Hervojića, banova savjetnika, koji je, ne dolazeći svijesti, umro dvadesetak dana kasnije od posljedica ranjavanja. U vozilu su bili uz Cuvaja njegova supruga Anka Cuvaj, tajnik, savjetnik, a na prednjem sjedalu vozač i lakaj.
Jukić je dugo i pomno promišljao o svome činu - kako, kada i gdje ga izvršiti. Jedino nije razmišljao o tome – što poslije. Nakon ispaljenih hitaca kreće njegov sumanuti bijeg s pištoljem u ruci niz ulicu. U pokušaju bijega usput je vikao: „Živjela Hrvatska! Dolje Cuvaj!“. Ubrzo se oformila potjera ljudi koji su, čuvši pucanj, izašli iz obližnje gostionice, a njima su se, kako se potjera nastavljala, pridruživali građani. U jednom trenutku pred Luku se isprječio gradski stražar Petar Borščak[5], koji pada mrtav od direktnog hitca. Kako se masa iza njega povećavala, u jednom trenu se okrenuo i pucao naslijepo te ranio u rame redarstvenika Antuna Fučkara. Potjera se završava kod zgrade Sveučilišta gdje su ga uhvatili neki učitelj i trgovački putnik. Poslije je izjavio da je namjerno trčao tamo, jer je želio završiti ondje gdje je sve i počelo. Okružen masom ljudi, odvučen je na policiju u Petrinjsku. Iz policijskog izvješća vidljivo je da nije bio pri sebi od šoka tijekom nekoliko narednih sati.

Suđenje

Tijekom suđenja osim njega bilo je optuženo dosta ljudi, sve redom mladi između 15 i 25 godina, a optuženi su da su znali za atentat, te su time suučesnici. Naravno da ni jedan „urotnik“ nije ni pomislio na to da se skloni na sigurno. To također govori u prilog tome da nisu znali točan dan i mjesto kada će Jukić izvršiti svoj čin o kome se šuškalo i nagađalo, međutim, povijest nije sačuvala podatke o tome što je i koliko točno od optuženih pojedinaca znao. Među njima je bio i August Cesarec koji je, između ostalog, bio optužen da je pod utjecajem anarhističkih strujanja poticao Jukića na atentat, na što se branio da nije. Takve optužbe bile su vrlo ozbiljne, a vlast je još 1883. pokazala kako postupa s anarhistima bacivši ih u tamnicu na dugogodišnji zatvor nakon čega su prognani iz zemlje. Međutim, u pismu Vladimiru Čerini, koje je Cesarec napisao neposredno pred uhićenje i sakrio ga u svome stanu, te je pronađeno tek kad je Cesarec već ležao u Mitrovici, stoji svjedočanstvo duha radikalne omladine: *„Stvorimo hiljade Jukića i Žerajića, kultivirajmo ih, odgojimo ih da si podaju lijeve ruke u znak pomirbe, a desnom rukom neka pucaju – masa njih – pa će naše riječi biti čin, naša stvar svršena. Jukićev je čin preuranjen, ali je dobar poticaj svima nama. ... Živite, radite i osvećujte se!“* Pitanje je što bi se dogodilo s Cesarčevom obranom u sudskom procesu da je pismo pronađeno za vrijeme trajanja procesa. Kako bilo, pozivanje na anarhizam u tadašnjoj situaciji sudskog procesa nikako im nije moglo donijeti ništa dobroga.[6]
12. kolovoza 1912. dolazi do presude u kojoj je Jukić osuđen na smrt vješanjem, a ostalim optuženicima[7] dodijeljena je zatvorska kazna u trajanju od 5 i 6 godina, dok su četvorica oslobođena optužbe. Pod strogim režimom u Zagrebu nije moglo doći do javne reakcije na osudu, međutim, u Splitu, gdje su zaplijenjene novine u kojima je objavljena osuda, „Sloboda“ , došlo je do odgovora – tisuće omladinaca, građana, radnika i seljaka promarširalo je šutke ulicama Splita noseći na čelu povorke vješala. Tek je na rivi došlo do krvavih sukoba s policijom. Zbog reakcije javnosti na tako strogu kaznu, te pod novim svjetlom Balkanskog rata, 26. listopada odlukom Stola sedmorice smrtna kazna Jukiću promijenjena je u doživotni zatvor, a ostalima su zatvorske kazne smanjene. Luka je upućen u Lepoglavu na izdržavanje kazne, a ostali odlaze u Mitrovicu. Iz zatvora mnogo piše, a sam Stjepan Radić krijumčari njegove rukopise o tamničkim dojmovima.
Ranije u listopadu iste godine počinje Balkanski rat, politička scena se mijenja te slučaj Jukića i kompanije pada u zaborav. Što se tiče Cuvaja, on je “poslan na dopust” s kojega se više nije vraćao na položaj komesara nakon što je pokušaj atentata ponovljen krajem listopada.
Struje koje su odnijele pobjedu nakon rata dovele su do nastanka države u kojoj su južni Slaveni ujedinjeni, ali opet u vidu kraljevine – što nije bio cilj radikalnijem dijelu revolucionarne nacionalističke omladine koja je pokrenula događaje 1912. godine.
Za razliku od Jelene Ilke Marković (vidi 1. dio teksta o atentatorima iz regije, 12. broj *Ispod pločnika*), koja svoj život okončava u zatvoru pod sumnjivim okolnostima, nakon pada Austro – Ugarske ondašnja vlada Jukića oslobađa daljnjeg zatvorskog služenja te mu čak dodjeljuje 20 jutara šume i 5 jutara oranice. Oženio se, imao troje djece te umro od upale pluća u Slavonskom Brodu 1929. godine. Njegov slučaj ostaje uglavnom zaboravljen u povijesnim udžbenicima, a nama ostaje pitanje koliko bi se povijest promijenila da je hitac pogodio metu.

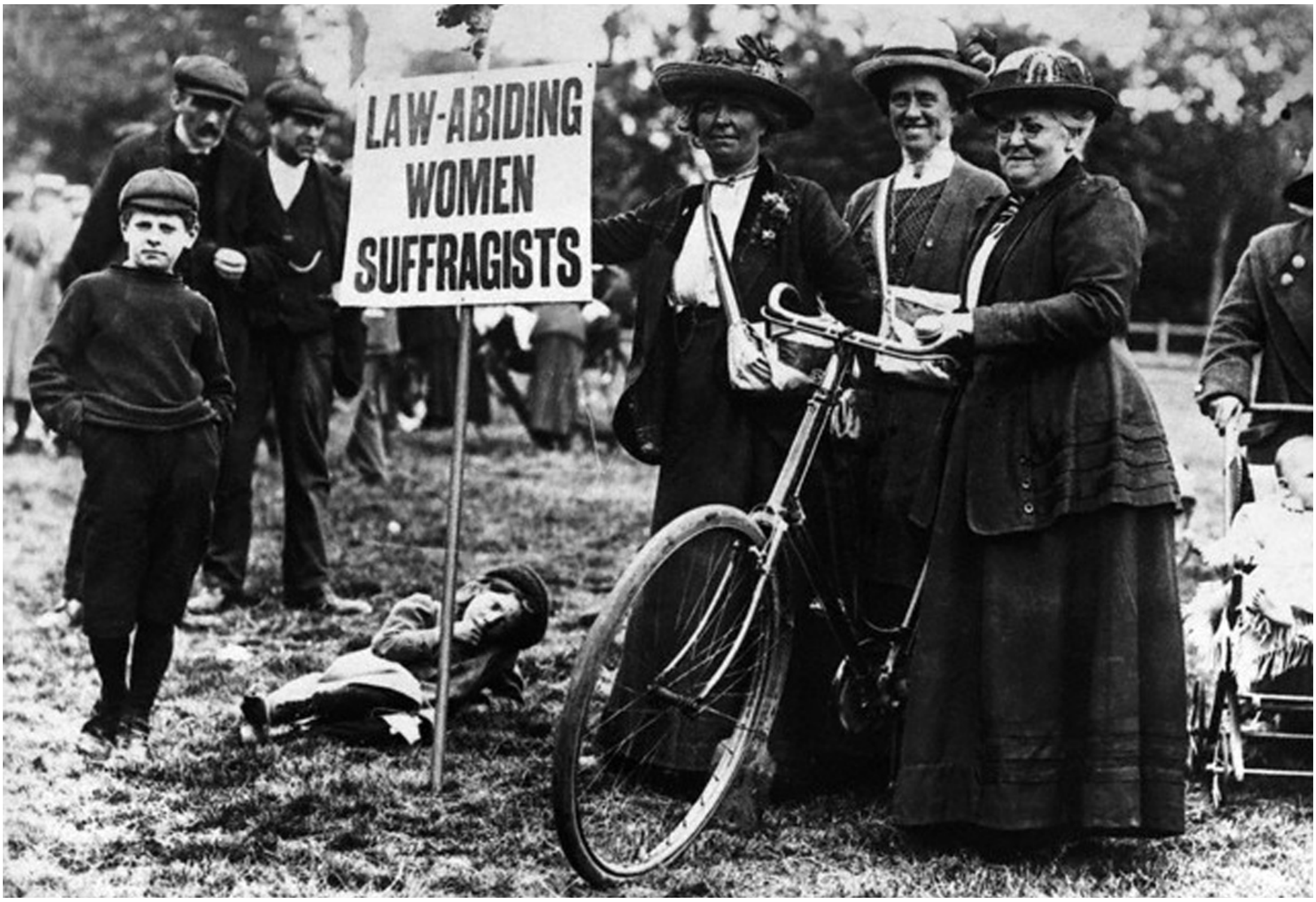
4 Ta okolnost nije nimalo beznačajna, budući da je to bio jedini automobil u državnim strukturama, imao je čak 45 konja, a kada bi projurio gradom, ostavljao je iza sebe zaprepaštene građane. Koliko je to bila rijetka pojava, govori i podatak da su dugo tražili službenog vozača te nemani, a na kraju su ga našli i dopremilli iz inozemstva. Naravno, odmah nakon nemilog događaja dao je otkaz.

5 Za razliku od preminulog Hervoića, na čiji je pogreb došao i sam Cuvaj, o Petru Borščaku nisu sastavljani nekrolozi, nije sačuvana njegova fotografija, a Cuvaj mu nije došao na pogreb. Bio je rodom iz Zagorja, star 27 godina, još mu je trajala pokusna služba te je uzdržavao majku udovicu. Međutim, njegova smrt je imala druge posljedice – od tog događaja zagrebački su policajci dobili pištolje marke Browning.

6 Što se tiče Cesarca, utjecaj Kropotkinova anarhizma osjeća se u razdoblju izlaženja *Plamena* (iz 1. broja *Plamena*: „najsmelija, najharmoničnija, najčestitija forma društvena... anarhistička komuna. To je tačno zapazio Kropotkin.“).

7 Đuro Cvijić, August Cesarec, Dragutin Bublić, Franjo Neidhardt, Kamilo Horvatin, Roman Horvat, Josip Šarinić, Vladimir Badalić, Dušan Narančić, Vatroslav Dolenac i Stjepan Galogaža. U romanu „Careva kraljevina“ A. Cesarec govori o boravku u zatvoru Sudbenog stola sedmorice kod zagrebačkog Zrinjevca, u kojem su boravili prije prepraćanja na izdržavanje u Mitrovicu i Lepoglavu.

Emma Goldman:
Žensko pravo glasa

Hvalimo se da smo doba znanosti i napretka. Nije li onda čudno da i dalje vjerujemo u štovanje fetiša? Dobro, naši su fetiši različitog oblika i supstancije, ali u svojoj su moći koju imaju nad ljudskim umom još uvijek pogubni kao što su bili oni stari.

Naš je suvremeni fetiš opće pravo glasa. Oni koji još nisu ostvarili taj cilj, podižu krvave revolucije da ga ostvare, a oni koji uživaju u njegovoj vlasti, prinose teške žrtve na oltar svemoćnoga božanstva. Jao heretiku koji se usudi dovesti u pitanje to božanstvo!

Žena je, čak i više od muškarca, obožavatelj tog fetiša, i premda se njezini idoli mogu mijenjati, ona je uvijek na koljenima, uvijek uzdignutih ruku, uvijek slijepa na činjenicu da njezin bog ima noge od gline. Tako je oduvijek žena najveći podupiratelj svih božanstava. Isto je tako morala platiti cijenu koju samo bogovi mogu tražiti – platila je svojom slobodom, krvlju svojega srca, samim svojim životom.

Nietzscheova se znamenita maksima, „Kad pođeš ženi, ponesi bič“, smatra vrlo okrutnom, a ipak Nietzsche je jednom rečenicom izrazio žensko stajalište prema njezinim bogovima.

Religija je, posebice kršćanska religija, osudila ženu na podređen položaj, položaj ropkinje. Iskrivila joj je narav i sputala joj dušu, a ipak, kršćanska vjera nema većeg pristaše, nitko joj nije odaniji od žene. Doista, sa sigurnošću možemo reći da bi vjera odavno prestala biti čimbenik u životu ljudi, da nije bilo potpore žene. Najzagriženiji su crkvenjaci žene, najneumorniji su misionari diljem svijeta žene, uvijek prinose žrtvu na oltar bogova koji su im okovali duh i podjarmili tijelo. Nezasitno čudovište, rat, uzima ženi sve što joj je drago i vrijedno. On traži njezinu braću, ljubavnike, sinove, a zauzvrat joj udjeljuje usamljen i očajnički život. A ipak, najveći je branitelj i štovatelj rata – žena. Ona je ta koja ulijeva ljubav prema osvajanju i moći u svoju djecu; ona je ta koja šapće o ratnoj slavi u uši svojih malenih i koja uspavljuje svoje dijete uz zvuk trube i buku pušaka. Žena je također ta koja koja okrunjuje pobjednika kad se vrati s bojišta. Ali, žena je i ta koja plaća najvišu cijenu tom nezasitnom čudovištu, ratu.

A tu je onda i dom. Kakav je to strašan fetiš! Kako on isisava ženinu životnu snagu – taj moderni zatvor sa zlatnim rešetkama! Njegov sjaj zasljepljuje ženu do cijene koju mora platiti kao žena, majka i domaćica. Ali ipak, žena se čvrsto drži doma, moći koja je drži u svojim uzama. Može se reći da žena, zato što shvaća kakav strašan danak mora platiti Crkvi, državi i domu, želi pravo glasa da bi se oslobodila. To možda i vrijedi za njih nekoliko; većina sufražetkinja izričito odbacuje takvu blasfemiju. Naprotiv, one uvijek inzistiraju na tome da će pravo glasa ženu učiniti boljom kršćankom i domaćicom, pouzdanom građankom države. Tako je pravo glasa samo sredstvo kojim se ojačava svemoćnost samih bogova kojima je žena od pamtivijeka služila.

Zašto bi onda čudilo da je ona jednako

tako odana, gorljiva, na koljenima pred novim idolom, ženskim pravom glasa. Od starine je trpjela progon, zatvaranje, mučenje i sve oblike osude s osmijehom na licu. Od starine se nadala prosvjetljenju, čak čudu od božanstva dvadesetoga stoljeća – prava glasa. Život, sreća, veselje, sloboda, nevinost – sve to i još više od toga treba izvirati iz prava glasa. U svojoj slijepoj odanosti žena ne vidi ono što su umni ljudi spoznali još prije pedeset godina: da je pravo glasa zlo, da je samo pomoglo porobljavanju ljudi, da im je zatvorilo oči da ne bi mogli vidjeti kako su vješto natjerani pokoravati se.

Ženin zahtjev za jednakim pravom glasa temelji se uglavnom na tvrdnji da žene moraju imati jednako pravo u svim društvenim sferama. Nitko to ne bi mogao opovrgnuti kad bi pravo glasa bilo pravo. Žalibože neukosti ljudskoga uma koji može u podvali vidjeti pravdu. Jer nije li to najokrutnija podvala da jedan dio ljudi stvara zakone za druge ljude koji su prisiljeni silom pokoravati se? A ipak žene bučno zahtijevaju tu „zlatnu priliku“ koja je načinila toliko jada na svijetu i oduzela čovjeku njegov integritet i samopouzdanje; to je podvala koja je posve pokvarila ljude i učinila ih plijenom u rukama beskrupuloznih političara.

Siroti, glupi, slobodni američki građanin! Slobodan da gladuje, slobodan da se potuca cestama te velike zemlje, on uživa opće pravo glasa i to ga je pravo okovalo lancima. Nagrada koju zauzvrat prima strogi su zakoni o radu koji zabranjuju pravo na bojkot, na demonstracije, zapravo na sve, osim prava da bude okraden za plodove svojega rada. Ali svi ti strašni rezultati fetiša dvadesetoga stoljeća nisu ženu ničemu naučili. No, žena će pročistiti politiku, uvjeravaju nas.

Izlišno je reći, ja se ne protivim ženskom pravu glasa što se tiče konvencionalnoga razloga da ona nema jednaka prava. Ne vidim fizičkoga, psihološkoga, ni mentalnoga razloga zašto žena ne bi imala jednako pravo kao i muškarac da glasa. Ali me nipošto ne može zavarati besmisleno poimanje da će žena provesti ono što muškarcu nije uspjelo. Ako stvari i ne pogorša, sigurno ih neće poboljšati. Zbog toga, pretpostaviti da će ona uspjeti pročistiti nešto što nije podložno pročišćenju, znači pridati joj nadnaravne moći. Budući da je ženska najveća nesreća bila ta da su na nju gledali ili kao na anđela ili kao na vraga, njezin je pravi spas na zemlji; naime, njezin je spas u tome da je se smatra ljudskim bićem i, zbog toga, podložnim svim ljudskim glupostima i pogreškama. Trebamo li onda povjerovati da će dvije pogreške stvar ispraviti? Trebamo li pretpostaviti da će se otrov, koji je već urođen politici, smanjiti, ako žene uđu u političku arenu? Najvatrenije sufražetkinje teško će podržati takvu ludost?

Zapravo, najnapredniji su proučavatelji općega prava glasa shvatili da su svi postojeći sustavi političke moći apsurdni, i da su posve neprikladni da odgovore na urgentna životna pitanja. To je gledište potvrdila izjava jedne od najgorljivijih vjernica ženskoga prava glasa, dr. Helen L. Sumner. U njezinu snažnom djelu s naslovom Jednako pravo glasa ona kaže: „U Coloradu, jednako pravo glasa služi tome da pokaže na najočitiji način esencijalnu trulost i ponižavajući karakter postojećega sustava.“ Naravno, dr. Sumner ima na umu određeni sustav glasanja, ali isto se jednakom snagom može primijeniti i na cijelu mašineriju zastupničkoga sustava. S takvom osnovicom, teško je razumjeti kako će žena, kao politički čimbenik, izvući iz toga sama korist ili kako će ga izvući ostatak čovječanstva.

Ali, kažu naše odane sufražetkinje, pogledajte na krajeve i države u kojima žensko pravo glasa postoji. Pogledajte što su žene ostvarile – u Australiji, na Novome Zelandu, u Finskoj, u skandinavskim zemljama i u četiri naše države, u Idahu, Coloradu, Wyomingu i u Utahu. Udaljenost podaje čaroliju – ili, da navedemo poljsku formulu – „dobro je kad nama nije dobro“. Tako bi čovjek pretpostavio da se te zemlje i američke države razlikuju od drugih zemalja ili drugih američkih država, da imaju veću slobodu, veću društvenu i ekonomsku jednakost, da više cijene ljudski život, dublje razumiju veliku društvenu borbu, sa svim vitalnim pitanjima koja ona uključuje u vezi s ljudskim rodom.

Žene u Australiji i na Novome Zelandu mogu glasati i pomoći u stvaranju zakona. Jesu li radni uvjeti ondje bolji nego u Engleskoj, gdje se sufražetkinje tako junački bore? Jesu li majke ondje sretnije i jesu li djeca ondje slobodnija nego u Engleskoj? Da li se ženu ondje više ne smatra pukom seksualnom robom? Je li se ona oslobodila puritanskih dvostrukih mjerila moralnosti za muškarce i žene? Sasvim sigurno se nitko neće, osim demagoške političarke usuditi na ta pitanja potvrdno odgovoriti. Jer kad bi bilo tako, onda bi bilo smiješno isticati Australiju i Novi Zeland kao Meku jednakoga prava glasa.

S druge strane, oni koji poznaju pravo političko stanje u Australiji, znaju da su političari ušutkali radnike najstrožim zakonima o radu, prema kojima je štrajk bez odobrenja arbitražnog odbora zločin jednak izdaji.

Ni na trenutak ne želim implicirati da je žensko pravo glasa odgovorno za takvo stanje stvari. Mislim, ipak, da nema razloga pokazivati na Australiju kao čudo od zemlje za ostvarenje ženskih prava, budući da njezin utjecaj nije bio kadar osloboditi radnike od ropstva političkom šefovanju.

Finska je ženama dala pravo glasa; čak štoviše, dala im je i pravo da sjede u parlamentu. Je li to pomoglo da se razvije veće junaštvo, žešća gorljivost od one ruskih žena? Finska trpi, poput Rusije, strašan bič krvavoga cara. Gdje su finske Perovske, Spiridonove, Fignerove, Breškovske? Gdje su bezbrojne finske djevojke koje veselo odlaze u Sibir boreći se za svoj cilj? Finskoj silno trebaju junačke osloboditeljice. Zašto ih glasački listići nisu stvorili? Jedini je finski osvetnik svojega naroda muškarac, a ne žena, i on je rabio učinkovitije oružje od glasačkih listića.

A u našim američkim državama u kojima žene glasaju i koje se stalno ističe kao primjer čuda, što su u njima ostvarile žene glasačkim pravom a što u velikoj mjeri ne uživaju i žene u drugim državama; ili što ne mogu ostvariti snažnim naporom a bez glasačkoga prava?

Uistinu, u državama s pravom glasa za žene zajamčena su jednaka prava na vlasništvo; ali od kakve je koristi to pravo za mnoštvo žena bez vlasništva, za tisuće najamnih radnica koje žive od danas do sutra? Da to pravo glasa nije utjecalo i ne može utjecati na njihovo stanje priznala je čak i dr. Sumner, koja to sigurno dobro zna. Kao vatrena sufražetkinja koju je u Colorado poslala Sveučilišna liga za jednako pravo glasa iz države New York da prikupi građu u korist borbe za pravo glasa, ona bi bila posljednja koja bi rekla išta štetno o tome; ipak nas obavještava da je „jednako pravo glasa vrlo malo utjecalo na ekonomski položaj žena. Da žene nisu jednako plaćene za isti posao i da su, unatoč tome što u Coloradu imaju pravo raditi u školama od 1876., učiteljice plaćene manje nego u Californiji“. S druge strane, Sumnerova ne obrazlaže činjenicu da je, premda žene imaju pravo raditi u školama već trideset i četiri godine i premda imaju jednako pravo glasa od 1894., popis stanovništva proveden prije pet mjeseci pokazao da samo u Denveru ima petnaest tisuća školske djece zaostale u razvoju. I to sve uz većinu žena zaposlenih u obrazovnim ustanovama i također unatoč tome da su žene u Coloradu donijele „najstrože zakone o zaštiti djece i životinja“. Žene Colorada „iznimno se zanimaju za državne ustanove za skrb o ovisnoj, defektnoj i delinkventnoj djeci“. Kakva je to strašna optužnica protiv ženske skrbi, ako jedan grad ima petnaest tisuća djece zaostale u razvoju. Što je sa slavom ženskoga prava glasa budući da uopće nije polučilo uspjeh kad je riječ o najvažnijem društvenom pitanju, o djeci? I gdje je nadmoćan osjećaj za pravdu koji je žena trebala unijeti u politički život? Gdje

je bio godine 1903. kad su vlasnici rudnika poveli gerilski rat sa sindikatom rudara sa zapada; kad je general Bell zaveo carstvo terora, izvlačeći muškarce iz kreveta noću, otimao ih duž granične linije, bacao ih u obore za bikove, proglasivši, „do vraga s Ustavom, palica je ustav"? Gdje su bile političarke onda i zašto nisu pokazale moć svojega glasa? Ali jesu. Pomogle su da se porazi najpošteniji i najliberalniji čovjek, guverner Waite. Morao je osloboditi mjesto za oruđe rudarskih kraljeva, guvernera Peabodyja, neprijatelja radnika, cara Colorada. „Muško pravo glasa doista nije moglo učiniti ništa gore." Priznajemo to. U čemu su onda prednosti za ženu i društvo od ženskoga prava glasa? Često ponavljana postavka da će žene pročistiti politiku isto tako je samo mit. Tu postavku ne brane oni koji znaju političke uvjete u Idahu, Coloradu, Wyomingu i Utahu. Žena, u svojoj biti čistunka, prirodno je zadrta i nemilostiva u naporu da učini druge tako dobrima kako ona zamišlja da dobri moraju biti. Tako je, u Idahu, uzela pravo glasa svojim sestrama s ulice i proglasila sve žene „nećudorednoga značaja" nepodobnima da glasaju. „Nećudorednom" se dakako ne tumači prostitucija u braku. Podrazumijeva se da su ilegalna prostitucija i kockanje zabranjeni. U tom smislu zakon mora biti ženskoga roda: uvijek zabranjuje. U tom su pogledu svi zakoni izvrsni. Oni ne idu dalje, ali njihove tendencije otvaraju sve brane pakla. Prostitucija i kockanje nikad nisu više cvjetali nego kad je zakon bio protiv njih.

U Coloradu, puritanstvo žena izrazilo se u najdrastičnijem obliku. „Muškarci koji opće poznato vode nečist život i muškarci povezani s krčmama, ispali su iz politike otkad žene imaju pravo glasa."[1] Je li brat Comstock mogao učiniti više? Jesu li svi puritanski oci učinili više? Pitam se koliko žena shvaća težinu tog navodnoga junaštva. Pitam se razumiju li da je upravo to ono što ženu, umjesto da je podigne, pretvara u političkoga špijuna, prezira vrijednu uhodu koja zabada nos u osobne stvari ljudi, ne toliko zbog dobrobiti cilja za koji se bori, nego zato što, kako su žene Colorada rekle, „voli ulaziti u kuće u kojima nikad nije bila i otkriti sve što može, politički i drugačije".[2] Da, ulaziti i u ljudsku dušu i u njezine najsićušnije kutke i zakutke. Jer ništa ne zadovoljava žudnju većine žena tako kao skandal. I je li ikad dosad uživala u takvim prilikama kao sada kad je političarka?

„Oni koji opće poznato vode nečist život i muškarci povezani s krčmama." Zasigurno se, skupljačice ženskih glasova ne može optužiti da imaju mjere. Uzmemo li u obzir da ta zabadala mogu čak i odlučiti čiji su životi dovoljno čisti za to očito čisto ozračje, politiku, mora li slijediti da vlasnici krčmi spadaju u istu kategoriju? Osim ako američko licemjerje i bigotstvo, tako očito u načelu prohibicije, koje sankcionira širenje pijanstva među muškarcima i ženama bogatašima, budno pazi na jedino mjesto preostalo siromašnome čovjeku. Ako ništa drugo, onda ženu upravo njezino uskogrudno i čistunsko stajalište o životu čini velikom opasnošću po slobodu gdje god da ima političku moć. Muškarac je odavno nadišao praznovjerice koje još proždiru ženu. Na ekonomskom je natjecateljskom području muškarac prisiljen pokazati djelotvornost, prosudbu, sposobnost, kompetentnost. On zato nema ni vremena niti je sklon mjeriti nečiju moralnost puritanskim mjerilima. I u svojim političkim aktivnostima nije zavezanih očiju. On zna da je količina, a ne kvaliteta materijal za politički mlin, i, osim ako nije sentimentalni reformator ili stari fosil, zna da politika ne može biti ništa drugo do baruština.

Žene koje su imalo upućene u politički proces, znaju narav te beštije, ali u svojoj samozadovoljnosti i samoljublju tjeraju sebe da vjeruju kako samo trebaju pomaziti zvijer i ona će postati blaga poput janjeta, slatka i čista. Kao da žene nisu prodale svoje glasove, kao da se političarke ne mogu kupiti! Ako se njezino tijelo može kupiti u zamjenu za materijalnu naknadu, zašto se ne bi mogao kupiti i njezin glas? A da se to dogodilo u Coloradu i u drugim američkim državama, ne niječu čak ni pobornici ženskoga prava glasa.

Kao što rekoh, žensko ograničeno gledište nije jedini argument protiv tvrdnje da je kao političarka bolja od muškarca. Ima i drugih. Njezin doživotni ekonomski parazitizam iznimno je zamaglio njezino poimanje o značenju jednakosti. Bučno zahtijeva jednaka prava kao i muškarac, a ipak doznajemo da „vrlo malo njih pristaje agitirati u neugodnim okruzima".[3] Koliko im malo znači jednakost u usporedbi s Ruskinjama, koje idu u pakao za svoje ideale!

Žena traži ista prava kao i muškarac, a ipak je ozlojeđena da ga njezina prisutnost nimalo ne sputava: on puši, ne skida šešir, i ne ustaje sa svojega stolca poput sluge. To su možda trivijalnosti, ali one su ipak ključ za narav američkih sufražetkinja. Dakako, njihove su engleske sestre nadrasle ta glupa poimanja. One su se pokazale doraslima i najvećim zahtjevima postavljenima pred njihov značaj i moć izdržljivosti. Svaka čast junaštvu i čvrstoći engleskih sufražetkinja. Zahvaljujući svojim snažnim, agresivnim metodama, dokazale su da su nadahnuće čak i nekim od naših beživotnih i beskičmenjačkih dama. Ali nakon svega, sufražetkinjama i dalje manjka poštovanje prema stvarnoj jednakosti. Jer kako drugačije obrazložiti strašan, divovski napor tih hrabrih boraca za kukavni mali zakon koji će dobro donijeti samo šačici bogatašica, a apsolutno ništa golemoj masi radnica? Doista, kao političarke one moraju biti oportunisti, moraju se zadovoljiti polovičnim rješenjima ako ne mogu ostvariti cjelovita. Ali kao razborite i liberalne žene trebale bi shvatiti da ga, ako je pravo glasa oružje, razvlašteni trebaju više od ekonomski nadmoćnije klase, i da ovi posljednji imaju već i previše moći zbog svoje ekonomske nadmoćnosti. Sjajna voditeljica engleskih sufražetkinja, Emmeline Pankhurst, sama je priznala, kad je bila na svojoj predavačkoj turneji po Americi, da ne može biti jednakosti između nadmoćnih i potčinjenih. Ako je tako, kako će engleske radnice, već ekonomski slabije od dama koje su povlaštene Shackletonovim zakonom,[4] biti kadre raditi sa sebi politički nadređenima ako zakon prođe? Nije li vjerojatno da klasa Annie Keeney, tako prepuna žara, odanosti i mučeništva, bude prisiljena na svojim leđima nositi političke šefice, baš kao što nosi svoje ekonomske gospodare. To će morati činiti i onda kad se u Engleskoj uspostavi opće pravo glasa za muškarce i žene. Bez obzira na to što radnici rade, oni uvijek moraju platiti. Ipak, oni koji vjeruju u moć glasanja pokazuju vrlo malo osjećaja za pravdu kad se ni malo ne brinu za one kojima bi, kako tvrde, ono moglo donijeti najviše koristi. Američki pokret za pravo glasa bio je, sve donedavno, posve salonski posao, posve odvojen od ekonomskih potreba ljudi. Tako Susan B. Anthony, nedvojbeno iznimna žena, nije bila samo ravnodušna nego i antagonistična prema radnicima; nije čak oklijevala ni da iskaže svoj antagonizam kad je godine 1869. savjetovala ženama da zamijene tiskare u štrajku u New Yorku.[5] Ne znam je li promijenila mišljenje prije smrti.

Naravno, ima nekih sufražetkinja koje su povezane s radnicama – Ženska sindikalna liga, primjerice; ali one čine manjinu i njihove su aktivnosti samo ekonomske naravi. Ostale gledaju na rad naprosto kao na stvar sudbine. Što bi bilo s bogatima, kad ne bi bilo siromašnih? Što bi bilo s tim dokonim, gotovanskim damama, koje spiskaju više na tjedan nego što njihove žrtve zarade u godinu dana, kad ne bi bilo osamdeset milijuna najamnih radnika? Jednakost, ma tko je uopće čuo za takvo što?

Malo je zemalja stvorilo takvu aroganciju i

1 *Jednako pravo glasa*, Helen Sumner.
2 Isto.
3 Dr. Helen A. Sumner.
4 Gospodin Shackleton je bio radnički vođa. Zbog toga je očito da je on upravo taj koji je donio zakon koji je isključio njegove vlastite birače. Engleski je parlament prepun takvih Juda.
5 *Jednako pravo glasa*, dr. Helen A. Sumner

snobizam kao Amerika. Posebice to vrijedi za američku pripadnicu srednje klase. Ona ne samo da se smatra jednakom muškarcu, nego i nadmoćnom mu, posebice u svojoj čistoći, dobroti i u svojem moralu. Malo čudi da američka sufražetkinja smatra da njezin glas ima čudesnu moć. U svojoj uzvišenoj umišljenosti ona ne vidi koliko je ona zapravo rob, ne toliko muškarcu, koliko vlastitim glupim poimanjima i tradiciji. Jednako pravo glasa ne može popraviti tu tužnu činjenicu; može je samo istaknuti, kao što i čini.

Jedna od velikih vođa američkih žena tvrdi da žena nema samo pravo na jednaku plaću, nego da zakonski treba imati pravo čak i na plaću svojega supruga. Ako je ne uspije uzdržavati, trebao bi biti osuđen na zatvor a njegovu bi zaradu zarađenu u zatvoru podizala njegova ravnopravna supruga. Nije li jedna druga sjajna pobornica ženskoga prava glasa tvrdila da će njezino pravo glasanja dokinuti društvenu nepravdu, protiv koje se uzalud bore zajedničkim snagama najodličniji umovi diljem svijeta? Uistinu treba žaliti što nas je navodni stvoritelj univerzuma već upoznao sa svojom čudesnom shemom, jer bi žensko pravo glasa zacijelo omogućilo ženama da ga posve nadmaše.

Ništa nije tako opasno kao seciranje fetiša. Ako smo preživjeli vrijeme kad je takva hereza bila kažnjiva lomačom, nismo preživjeli uskogrudni duh osude onih koji se usude razlikovati od prihvaćenih poimanja. Zbog toga će me vjerojatno proglasiti protivnicom žena. Ali to me ne može odvratiti od toga da tom pitanju gledam bez straha u lice. Ponavljam ono što sam rekla na početku: ne mislim da će žene politiku pogoršati; ali ne vjerujem niti da će je poboljšati. Ako žena ne može učiti iz muških pogrešaka, zašto ih činiti?

Povijest je možda kompilacija laži; ipak, u njoj ima i nekoliko istina, i one su jedini vođa kojega imamo za budućnost. Povijest političkih aktivnosti muškaraca dokazuje da mu one nisu apsolutno ništa dale što nije mogao postići izravnije, po nižoj cijeni i na postojaniji način. Zapravo, svaki pedalj zemlje koji je dobio, dobio je stalnom borbom, neprekidnom bitkom za svoja prava, a ne pravom glasa. Nema razloga da pretpostavimo da je ženi, u njezinu usponu prema emancipaciji, pomoglo i da će joj pomoći glasačko pravo.

U najmračnijoj od svih zemalja, Rusiji, zemlji apsolutnoga despotizma, žena je postala jednaka muškarcu, ne glasačkim pravom, nego svojom voljom da postoji i da radi. Ne samo da je izborila za sebe svaku školu i svaki poziv, nego je izborila i muško poštovanje, njegov respekt, njegovo drugarstvo; pa čak i poštovanje cijeloga svijeta. I to ne putem jednakoga prava glasa, nego svojim čudesnim junaštvom, svojom hrabrošću, sposobnošću, snagom volje i izdržljivošću u borbi za slobodu. Gdje su žene u bilo kojoj zemlji s jednakim pravom glasa ili u nekoj od takvih naših država, koje se mogu pohvaliti takvom pobjedom? Kad razmotrimo postignuća žene u Americi, također otkrivamo da je nešto dublje i snažnije od prava glasa u njezinu maršu prema oslobođenju.

Upravo je prije šezdeset i dvije godine šačica žena na konvenciji u Seneca Fallsu iznijela nekoliko zahtjeva za pravom na jednaku naobrazbu i jednak pristup raznim strukama, zanimanjima itd. Kakva sjajna postignuća, kakve sjajne pobjede! Tko se osim najneukijega usudi govoriti o ženi kao o pukoj kućanici? Tko se usudi natuknuti da ovaj ili onaj posao nije za ženu? Više od šezdeset godina ona je oblikovala novo ozračje i novi život za sebe. Postala je svjetska sila u svakoj domeni ljudske misli i aktivnosti. I sve to bez prava glasa, bez prava da donosi zakone, bez „povlastice“ da postane sudac, tamničar ili krvnik.

Da, možda će me smatrati ženinim neprijateljem; ali kad bih joj mogla pomoći da ugleda svjetlo, ne bih se žalila.

Ženina nesreća nije u tome da je nesposobna raditi muški posao, nego u tome da troši svoju životnu silu da ga natkrili, s tradicijom stoljeća koja su je ostavila tjelesno nesposobnom da održi korak s njim. O, znam da su neke uspjele, ali pod koju cijenu, pod koju strašnu cijenu! Nije važno koji posao žena radi, nego je važna kvaliteta posla koji obavlja. Ona jednakom pravu glasa ili glasačkom listiću ne može podariti novu kvalitetu, niti može od toga dobiti išta što će podići njezinu vrsnost. Njezin razvoj, njezina sloboda, moraju poteći iz nje i putem nje. Prvo, tako da se potvrdi kao ličnost, a ne kao spolna roba. Drugo, tako da odbije da itko ima pravo na njezino tijelo; tako da odbije rađati djecu, osim ako ih ona ne želi; tako da odbije služiti Bogu, državi, društvu, mužu, obitelji itd., učinivši svoj život jednostavnijim, ali dubljim i bogatijim. To jest, tako da pokuša naučiti što je smisao i bit života u svim njegovim složenostima, oslobodivši se straha od javnog mnijenja i javne osude. Samo će je to, a ne glasački listić, osloboditi, podariti joj snagu kakvu svijet još nije vidio, snagu da voli, ostvari mir, sklad; snagu božanske vatre, životodajnu snagu; snagu koja stvara slobodne muškarce i žene.

[preuzeto iz knjige Emma Goldman: *Anarhizam i drugi ogledi*, DAF, Zagreb 2001. Prijevod Biljana Romić]

Kratka biografija književnika i anarhista B. Travena, također poznatog kao Feige, Ret Marut, Torsvan, Croves...

B. Traven - antibiografija

Ukoliko netko ima interes za B. Travena, razlog tomu bi – kao što je on i želio - trebao biti njegov opus. Tokom života Traven je ulagao velike napore kako bi izbjegao kult ličnosti ili ulogu slavne osobe. Traven je bilo samo ime, jedno od mnogih koje je koristio za života. Čovjek u pozadini imena bio je kompleksna karaktera, poznat po romanima kao B. Traven – i, ironično na kraju poznat kao osoba koja je pokušavala izbjeći slavu.

Pokušati ćemo ocrtati njegovu povijest, odvajajući činjenice od špekulacija gdje god je moguće. Kao što je samome Travenu bila namjera, što je činjenica, a što špekulacija još je tema rasprava. Travenovi su se romani na njemačkom jeziku počeli pojavljivati 1926. godine. Poslani su iz Meksika *Buchergilde Gutenbergu,* njemačkom ljevičarskom književnom klubu; jedini autorov kontakt bio je poštanski pretinac u ruralnom području. Ubrzo nakon prve objave krenule su špekulacije, zapažene su stilske sličnosti s anarhističkim drugom Retom Marutom.
Marut je bio putujući glumac i autor kratkih tekstova s bazom u Münchenu, sudjelovao je u radu Bavarske sovjetske republike osnovane 1919. godine tijekom Njemačke revolucije, kad su se diljem zemlje pojavljivala radnička vijeća. U godinama koje su dolazile, nadahnut

> *Izuzev vlastitih knjiga autobiografija je piscu nepotrebna. Biografija kreativnog čovjeka je potpuno nevažna.*
>
> B. Traven

Stirnerom, objavljivao je individualističke anarhističke novine "*Der Ziegelbrenner*"[1]. Očito je da nije bio purist, budući da je zdušno sudjelovao u Bavarskom pokretu. Kad su pokret u konačnici pregazile jedinice pod vodstvom socijaldemokrata, Marut je čini se uhićen, očekivala ga je smrtna kazna zbog "veleizdaje", zbog čega se kasnije osvrtao na činjenicu kako je pobjegao u zadnji tren. Sljedeće je tri godine, kao tražen čovjek, putovao Europom, te se u konačnici, najvjerojatnije uz pomoć Sylvie Pankhurst, bivše sufražetkinje, tada antiparlamentarne komunistice, smjestio u Londonu. Međutim, uhićen jer se nije prijavio kao stranac, završio je u zatvoru Brixton gdje je nekoliko puta saslušavan. Vjerojatno je, barem jednim dijelom, da je strah od deportacije u Njemačku gdje bi se suočio s optužbama za veleizdaju, utjecao na Travenovu odluku da do kraja života skriva svoj pravi identitet. Ipak, čini se da je već u ranijem periodu života prisvojio novi identitet kao "Ret Marut", pa je moguće kako su drugi identiteti bili dio njegovog života.

Tijekom saslušavanja Marut je, očito uzimajući u obzir posljedice deportacije, dao nekoliko netočnih priča o svom porijeklu, kao i nekoliko različitih imena. (Nekoliko desetljeća kasnije ove će informacije biografu ponuditi nekoliko tragova o stvarnom porijeklu Travena.) Tvrdeći da su podaci o njegovom rođenju uništeni u potresu koji je zahvatio San Francisco 1906. godine, Marut je pokušavao uvjeriti ambasadu SAD-a da je on zapravo američki državljanin, rođen u SAD-u. Nije uvjerio ni britansku ni američku vlast – u konačnici je pušten, te je ulovio brod koji je isplovio iz londonske luke. Putovanje je završio u Meksiku, gdje je proveo ostatak života.
U novoj je domovini Traven imao više zaposlenja, ali je uglavnom bio fizički radnik. Također je u nekoliko navrata putovao u udaljenije dijelove Meksika – posebno Chiapas. Budući da je razvio veliko razumijevanje o meksičkoj kulturi, napisao je niz romana na temelju nedavne revolucionarne povijesti zemlje. Ipak, njegovi prvi romani temeljili su se na njegovoj povijesti, ili povijesti Reta Maruta. (Sada se predstavljao pod imenom "Torsvan" ili tomu slično.) *Berači pamuka* (*Der Wobbly*), knjiga je koja se bavila meksičkom avanturom američkog *Wobblyja* odnosno člana Industrial Workers of the World (IWW) – revolucionarnog industrijskog sindikata s bazom u SAD-u koji je imao široko članstvo, uključujući pristaše u Meksiku. Roman je temeljen na Travenovom radnom iskustvu po dolasku u Meksiko, na različitim fizičkim poslovima.
Mrtvački brod je svakako, barem djelomično, pod utjecajem iskustava na putu u Meksiko i vremena dok je bio bjegunac u Europi – radi se o priči mornara, koji je nakon Prvog svjetskog rata izgubio dokumente. Nijedna ga zemlja ne prihvaća, niti mu želi izdati dokumente – on je sad službeno "ne-osoba". U očaju zapisuje se za "death ship" (brod smrti),

1 Der Ziegelbrenner – proizvođač cigli, opekar

jedino prijevozno sredstvo koje prihvaća one bez dokumenata. Sudbina tih brodova je potonuće kako bi vlasnici mogli potraživati novac od osiguranja. Posada je toga svjesna i mogu jedino pokušati biti oprezni i dovoljno spremni kako bi si maksimizirali šanse za preživljavanje jednom kad brod konačno potone.
Traven je napisao i *Blago Sierra Madre*, roman koji je kasnije ekranizirao John Huston s Humphrey Bogartom u glavnoj ulozi. Tema su tri muškarca koji se udruže kako bi kopali zlato, te pohlepa i tragedija koju taj pothvat donosi. Travena je filmska kompanija kontaktirala preko njegovog meksičkog poštanskog pretinca, te mu je ponuđeno da bude savjetnik na snimanju. Traven je odbio, ali je umjesto toga poslao svog agenta Hala Crovesa da ga zamijeni. U to su vrijeme neki sumnjali, a mnogo kasnije je potvrđeno fotografijama i drugim dokazima, da je Croves zaista bio Traven. Film je polučio velik uspjeh, a danas se smatra klasikom. Ipak, film nije ponukao englesku adaptaciju njegovih drugih uradaka. (Međutim, nekoliko je romana prevedeno na španjolski jezik i ekranizirano u Španjolskoj, a *Mrtvački brod* je snimljen u Njemačkoj.)
Drugo Travenovo veliko djelo je serija od 6 romana koji su kolektivno poznati pod imenom *The Jungle Novels*. Ova kolekcija briljantno ilustrira razvoj društvenih snaga koje su u končanici dovele do Meksičke revolucije. Kad je Traven započeo ovo svoje djelo u tridesetim godinama dvadesetog stoljeća, Meksiko je bio još mlada postrevolucionarna država. Prošlo je oko 25 godina od revolucije. Očito je da je komentirao Meksiko tog razdoblja, kao i neuspjeh revolucije da promjeni situaciju seljaka i radnika.

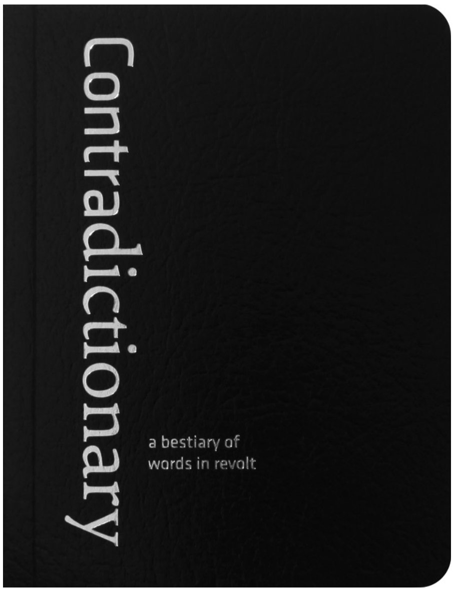
The Jungle Novels su romani od kojih je svaki priča za sebe. Kroz te priče Traven opisuje predrevolucionarne društvene strukture i strašne uvjete eksploatacije u zemlji. Knjige opisuju stravične robovske uvjete radnika na plantažama, kao i uvjete drvosječa. Traven vodi čitaoca kroz proces eksploatacije koji se transformira u pobunu i na kraju eksplodira revolucijom.
Ovaj niz knjiga, kao i misterij oko autorovog identiteta privukli su pažnju medija. Nakon Drugog svjetskog rata, kada je živio u Meksiko Cityu (oženio se 1957. godine), prodaja njegovih knjiga se naveliko proširila, te su prevedene na nekoliko jezika. Zanimanje se povećalo pa je Travenu u trag ušlo nekoliko novinara. Sve je zanijekao i pobjegao od njihovih kamera i pitanja. Nisu otkrili ništa više od toga da postoji čovjek koji je čini se autor i živi u Meksiko Cityu.
Tek se nakon smrti "B. Travena" 1969. godine ostatak svijeta počeo približavati pravom identitetu čovjeka iza tog imena. Traven je svojoj supruzi naložio da po njegovoj smrti prizna svijetu da je on zaista anarhist Ret Marut koji je pobjegao progoniteljima nakon pada Bavarske sovjetske republike 1919. godine. Kasnih je sedamdesetih Will Wyatt, producent na BBC-u, snimio televizijski dokumentarac o Travenu i napisao knjigu temeljenu na svojim istraživanjima. Predstavio je, kako se činilo, poprilično korpus dokaza da je Traven/Marut zapravo Otto Feige, rođen u malom gradiću Schweibusu u radničkoj obitelji. Grad je originalno bio u Njemačkoj, ali je nakon Drugog svjetskog rata postao dio Poljske i preimenovan je u Swiebodzin.
Otto Feige je jedno od imena koje je Traven rekao policiji dok je 1923. godine bio saslušavan u Londonu, prije odlaska u Meksiko. Wyatt je pretraživao spise i dokumentaciju kako bi ušao u trag imenu, da bi ga u konačnici pronašao u spomenutom gradu. Pronašao je Ottovog starijeg brata i sestru, koji su obiteljskom poviješću i fotografijama potvrdili da je Marut/Traven njihov brat koji je nestao kao mladić nakon što je zaprepastio grad svojim uplitanjem u radikalnu politiku. Posljednju su vijest o njemu čuli putem pisma koje je došlo nakon Prvog svjetskog rata, u kojem ih je informirao da je prognan iz Engleske. To je najvjerojatnije bilo oko 1923. godine kad je Ret Marut napustio London kako bi krenuo na putovanje koje je završilo njegovim dolaskom u Meksiko naredne godine. Dokazi o identitetu koje je Traven ponudio vlastima SAD-a i Velike Britanije – imena, zanimanje i sl. - poklapali su se sa činjenicama o obiteljskoj pozadini Otta Feiga. Također je potvrđeno da je otac Otta Feiga radio u tvornici koja je proizvodila ugljene brikete za gorivo – vjerojatni izvor

za ime Marutovih anarhističkih novina "Der Ziegelbrenner". Obitelj Feige je također ukazala na to da je ubrzo nakon što se Otto javio iz Londona govoreći im o problemima s vlastima, njegovu majku posjetila policija koja se raspitivala ima li sina po imenu Otto. Najvjerojatnije su provjeravali Marut/Feige priču za londonske i američke vlasti. U strahu da je to povezano s Ottovom radikalnom politikom i njegovim zatvaranjem u Londonu, zanijekala je njegovo postojanje kako ne bi donijela probleme obitelji. Obitelj ju je kasnije pronašla kako jeca u strahu i sramu. To je posljednje što su čuli o Ottu, dok se Wyatt i njegova BBC-eva filmska ekipa nisu pojavili 50 godina kasnije.
Kasniji biograf, K.S. Guthke, osporavao je tezu da je Traven zapravo Otto Feige, kao i neki drugi *travenolozi*. Tvrdili su kako Wyatt nije u potpunosti dokazao svoje tvrdnje, te da je moguće da je Marut/Traven – iako je morao biti upoznat s gradom Schweibusom, kao i Feigom i njegovom obitelji – jednostavno preuzeo Feigov identitet.
Autoru ovih redaka se Wyattova istraga i fotografski dokazi čine uvjerljivim. Ali koja god bila istina, knjige su one koje nas inspiriraju i u kojima uživamo – rijedak slučaj literarne ekspresije koja je iste kvalitete kao i njen radikalni politički sadržaj. Suditi mu samo u literarnim okvirima je promašaj. Ipak, za razliku od literature koja pokušava prikriti političku "poruku" Travena je zadovoljstvo čitati. B. Traven je bio veliki pripovjedač, i jednako tako – što je velika rijetkost – veliki politički romanopisac. Međutim, znao je da su njegove knjige učinkovite samo ukoliko nadahnjuju refleksiju i djelovanje. Kao što je Traven rekao (pod krinkom Hal Crovesa) "Život je vrijedniji od bilo koje knjige koju možete napisati". (RM)

CrimethInc Ex-Workers Collective: *Contradictionary*, SAD, 2013

O pravom značenju riječi

Rječnici su uglavnom koncipirani tako da nam pomognu razumjeti jedni druge, barem što se tiče uobičajene komunikacije, no koliko zapravo razmišljamo o tome što stvarno znače pojedine riječi i pojmovi? Odnosno, što je njihovo pravo značenje, unatoč onom deklarativnom?

Upravo je to osnova ideja iza *Contradictionaryja*, novog izdanja autorskog kolektiva CrimethInc, čija prijašnja izdanja smo već predstavljali u prošlim brojevima Ispod pločnika.
Ovdje je ipak riječ o nešto drugačijem izdanju, ako ne već u dizajnerskom smislu, onda svakako u koncepciji. Naime, knjiga je stvarno koncipirana poput rječnika i abecednim redom pojašnjava različite pojmove, ali na način da odskače od njihovog uobičajenog značenja pa se zapravo kritički odnosi prema nizu koncepcija koje ti pojmovi predstavljaju. Cijela stvar je prilično duhovita, mogli bi je nazvati anarhističkom satirom, ako takvo što uopće postoji (naravno, postojalo je, Hašek je bio majstor satire, a uz to i anarhist).
Primjerice za pojam *nacionalno oslobođenje* stoji: *odlučite se, želite li jedno ili drugo?*, dok je *slobodno tržište* jednostavno pojašnjeno kao *kontradikcija*.
Osim kratkih objašnjenja i komentara, sve je obogaćeno anegdotama iz života, mitovima i pričama koje daju dodatnu argumentaciju otporu sustavu i svemu onome što on predstavlja.
Već smo spomenuli dizajn pa samo treba dodati da je knjiga puna ilustracija, kao što smo to već navikli vidjeti u CrimethInc izdanjima, a korice su odrađene poput Biblije, no vjerujem na umjetnoj koži i sa zlatotiskom pa knjiga izgleda jako "ozbiljno".
Svakako je riječ o izdanju koje će vas zabaviti i dati vam još ponešto za promisliti jer značenja na koja smo naučeni su kriva.

Stanisław Łubieński: *Stepski pirat*, DAF, Zagreb, 2014

Stepski pirat

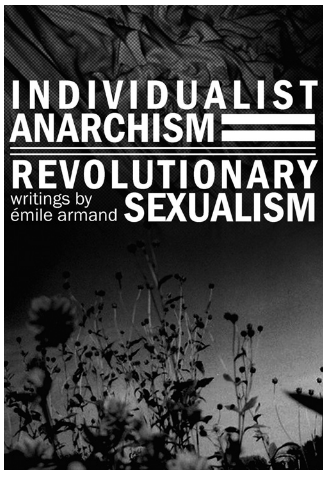

Ova romansirana biografija predstavlja impresivan kolaž svih dostupnih informacija o Nestoru Ivanoviču Mahnu, ukrajinskom anarhistu koji je posvetio svoj život revoluciji do te mjere da je nemoguće razlučiti mit od stvarne osobe. Biografiju prati autorov putopis, posjet Mahnovom rodnom mjestu i okolici, kojim uz razgovore s najstarijim žiteljima i rodbinom pokušava utvrditi stanje i važnost uspomena na Mahna. Putopis dobro dođe kao predah za procesuiranje svih burnih podataka o neumornim anarhističkim aktivnostima tog vremena koje iz današnje perspektive djeluju nadrealno:
Jednom je cijeli odred preodjeven u svadbenu povorku bez problema ušao u neko selo. U ulozi mlade nastupa Mahno koji je - kao što potvrđuju brojna svjedočanstva - volio glumački poziv. Na stožer odreda stacioniranog u selu "svatovi" iznenada otvaraju vatru iz strojnica skrivenih u kolima. Bitka ne traje predugo, nekoliko granata ubačenih kroz prozor dovršavaju posao. (str. 59)
Koliko god mislili sa smo upoznati s Mahnovom pričom, ova knjiga to demantira s pregršt informacija iz prijateljski i neprijateljski nastrojenih izvora. Inovativnost i uspjeh Mahnovih odreda koji su svi zajedno u jednom trenutku dosegli 60.000 članova (sve do boljševičkog sistematičnog zatiranja), zapanjuje. Važno je spomenuti da su i žene sudjelovale, među njima i estravagantne anarhistkinje intelektualke na konjima s crnim koprenama.
Knjiga je sigurno nešto što bi i generacije koje nemaju koncentraciju za čitanje mogle progutati u tren oka. Nijedan akcijski film nije ravan ovome.
Unatoč dobro obavljenom istraživačkom radu, komentari autora su druga priča. U biografskom dijelu bi bilo bolje da ih je potpuno izostavio, osim onih koji se tiču sumnje u vjerodostojnost podataka. Komentari o Mahnovom izgledu su totalno malograđanski, a komentare o seljacima kao sklonijima neprikladnijem i nasilnijem ponašanju zbog neobrazovanosti da ne spominjem. No to ipak ne smije biti razlog da se ova povijest predane anarhističke borbe ne pročita. Preporučujem, preporučujem, preporučujem!

Emile Armand: *Individualist anarchism/Revolutionary sexualism*, Pallaksch Press, SAD, 2013

Individualistički anarhizam i revolucionarna seksualnost

Ovaj izbor Armandovih tekstova je prava mala petarda. Riječ je o manifestu individualnosti koji inspirira, provocira, tjera na razmišljnje, nervira... Svi tekstovi nisu jednako dobri, ali svaki ima žalac za propitkivanje. Kao što naslov sugerira, knjižica je podijeljena u dva dijela sa dvije na anarhističkoj sceni vrlo aktualne teme. Anarhoindividualistički dio sadrži srčane proglase, manifeste, ali i zadiranje u dublju problematiku osebujnosti individualističke scene. Revolucionarna seksualnost donosi zanimljivo i kontradiktorno u paketu. Baš kad mislimo da smo pročitali sve kontrarevolucionarne notornosti, uvijek naiđemo na nove i to pogotovo na temu revolucionarne seksualnosti. Riječ je o tome da pisac želi da svako njegovo prijateljstvo sa ženama ima seksualnu komponentu, dvostrukim standardima, jer prijateljstvo s muškarcima to ne uključuje, ali više o tome pročitajte sami da se ja sad ne žestim na dugo i široko. Sve u svemu prvi dio plusić, drugi dio minusić koji osvještava problem nedostatka dobrih tekstova na temu revolucionarne seksualnosti. Ipak, važno je reći, nije sve što Armand piše o seksualnosti kontrarevolucionarno. Uglavnom, ukoliko vas zanima ova tematika Armandova perspektiva će sigurno baciti novo svjetlo i poneki mrak na cijelu stvar.

Akcija solidarnosti sa zatvorenim anarhistima i anarhistkinjama

Tjedan za zatvorene anarhiste/kinje

U leto 2013. članovi nekoliko grupa "Anarhističkog crnog krsta" diskutovalo je o potrebi uspostavljanja međunarodnog dana podrške zatvorenim anarhistima i anarhistkinjama. S obzirom da već postoje Dan prava političkih zatvorenika i Dan borbe za pravdu u zatvorima, smatrali smo da je takođe važno istaći priče naših drugova i drugarica.

Mnogi od zatvorenih anarhista i anarhistkinja nikada neće biti priznati/e kao "politički/e zatvorenici/e" od strane formalnih organizacija za ljudska prava jer je njihov osećaj za socijalnu pravdu strogo ograničen kapitalističkim zakonima koji su osmišljeni da štite državu i sprečavaju i odvraćaju od bilo kakve stvarne društvene promene. Istovremeno, čak i u našim zajednicama znamo veoma malo o represiji u drugim zemljama, a da ne govorimo o imenima i slučajevima mnogih naših zatvorenih drugova i drugarica.
Zbog toga smo odlučili da najavimo godišnju Nedelju za zatvorene anarhiste i anarhistkinje, od 23. do 30. avgusta. Datum 23. avgust smo izabrali zato jer su na taj dan 1927. godine italijansko-američki anarhisti Nikola Sako i Bartolomeo Vanceti pogubljeni u zatvoru. Oni su bili uhapšeni zbog sumnje da su ubili dvojicu ljudi tokom oružane pljačke u fabrici obuće u južnom Brejntriju, u Masačusetsu (SAD). Njihovo hapšenje je predstavljalo deo šire kampanje koju je američka vlada vodila protiv radikalnog pokreta. Država protiv njih dvojice nije imala praktično nikakve dokaze, a mnogi ljudi i danas veruju da su osuđeni samo zbog svojih snažnih anarhističkih uverenja.
Imajući u vidu prirodu i raznolikost anarhističkih grupa širom sveta, predlažemo nedelju zajedničkih akcija umesto jednodnevne kampanje. Ovo bi trebalo da olakša grupama pripremu različitih događaja u bilo koje vreme tokom te nedelje.
Stoga, pozivamo sve da prošire informacije o Nedelji za zatvorene anarhiste i anarhistkinje među drugim grupama i zajednicama, kao i da razmisle o organizovanju tematskih događaja u svom gradu. Događaji mogu varirati od informativnih večeri, projekcija ili dobrotvornih koncerata do solidarnih direktnih akcija. Pustite mašti na volju.

Dok svi nisu slobodni.

[Izvor: 325, prijevod: http://sh-contrainfo.espiv.net/2014/03/26/nedelja-za-zatvorene-anarhiste-i-anarhistkinje-23-30-avgust-2014]

Ispod pločnika možete pronaći u:

ZAGREB :: knjižara Što čitaš?, Gundulićeva 11 // književni klub Booksa, Martićeva 14d // knjižara Jesenski i Turk, Preradovićeva 5 // infoshop reciKlaonica, Heinzelova 66 // knjižara Planetopija, Ilica 72 // Superknjižara, Rooseveltov trg 4 // net kulturni klub Mama, Preradovićeva 18, // infoshop Pippilotta, Pierottijeva 11 // **ČAKOVEC** :: knjižnica Tabula Rasa, Dr. Ivana Novaka 38 // knjižara VBZ, Kralja Tomislava 3 // **KARLOVAC** :: Domaći, Struga 1 // **PULA** :: MP Hacklab, Gajeva 3 // **RIJEKA** :: antikvarijat Mali neboder, Ciottina 20b // infoshop Škatula, Delta 5 // **ZADAR** :: Smart shop, Stomorica 2 // Z.V.U.K./Infoshop Iskra, Rikarda Jeretova Katalinića 5 // ...i raznim javnim događanjima... Ukoliko ste u mogućnosti distribuirati Ispod pločnika, javite se i poslat ćemo vam željeni broj primjeraka...

Vijesti i arhive tekstova

U svakom broju objavljujemo listu anarhističkih glasila, grupa i projekata koji su aktivni, informativni, potiču samoobrazovanje... Vijesti i mnoge druge tekstove možete potražiti na nekim od ovih stranica, kao i daljnje linkove.

Anarhistička biblioteka
http://www.anarhisticka-biblioteka.net

Anarchist Library
http://theanarchistlibrary.org

Centar za anarhističke studije
http://www.anarhizam.hr

Contra Info
http://sh-contrainfo.espiv.net/

Fenjer
http://fenjer.anarhija.org/

Radioazione - Direktna anarhistička kontrainformacija
http://yu.radioazione.org/

From the Greek Streets
http://www.occupiedlondon.org/blog/

Kontrapunkt
http://www.kontra-punkt.info/

Stimulator.tv
http://www.stimulator.tv/

Izdavačka kuća Što čitaš?
http://www.stocitas.org

Zine Library
http://zinelibrary.info